Esitatud 18. IV 1940. H. Kadari.
Arvestatud diplomitöona.
23. 09. 40. H. Kadari.

Diplomitöö
370265

E. V.
TARTU ÜLIKOOLI
SIDUSTEADUSKOND
23 sept. 40
№ 193
TARTU

Teotamine kehtivas kriminaalsedustikus (kr S-s).

Bibliotheca Universitatis Tartuensis

~~AA~~
~~2607.~~

Paul Hagel.

Lõgetesmid 30. X. 40. jur. C. Lauck.

# Kirjandus.

H. Kadari:

Isikuvastased süütud. Tartu, 1938.

K. Saarmann, K. Matto:

Kriminaalseadustik. Kommenteeritud

väljaanne. Tallinn, 1937.

Tagantsev-Jakobi:

Ugolovnoje Uloženije 22. marta 1903.

g. Riga, 1922.

H. Engelhard:

Die Ehre als Rechtsgut im Straf-

recht. Berlin-Mannheim-Leipzig, 1921.

Bickert:

Objekt der Beleidigung. Erlangen, 1908.

Fr. Liszt:

Lehrbuch des deutschen Strafrechts. 1921.

E. Kern:

Die systematische Abgrenzung der Verbrechenselemente bei der Beleidigung. Breslau, 1912.

Strafrechtliche Abhandlungen, Heft 144.

K. Hammeley:

Die Kollektivbeleidigung (Beleidigung von Personengesamtheiten und von Einzelpersonen durch Gesamtbezeichnung). Breslau, 1910.

Strafrechtliche Abhandlungen, Heft 121.

K. F. Gemmingen-Fürfeld:

Zur Lehre der Beleidigung Verstorbener. 1905.

Strafrechtliche Abhandlungen, Heft 66.

O. Kissler:

Die Beschimpfung Verstorbener. Bres-

Lau, 1919.

Strafrechtliche Abhandlungen, Heft 199.

M. Schierloh:

Die Beleidigung in den §§ 185, 186, 187 StGB.

Strafrechtliche Abhandlungen, Heft ?

## § 1. Sissejuhatus.

Igas töös käsitatakse midagi vastavalt ülesseatud nõuetele ja püütakse kogu selle kohta tuua selgust, nüvõrd kui see on võimalik üldse.

Käesoleva töö ülesandeks on teotamise dokmaatiline ja süstemaatiline käsitamine eespool nimetatud kirjanduse alusel kehtiva krS-u kohaselt. Mis puutub kehtivasse krS-u, süs sün käsitatakse teotamist isikuvastaste süütegude hulgas 28-das ptk. Seega teotamine kui nüsugune moodustab ühe osa isikuvastastest süütegudest ja ka ühtlasi kogu kriminaalõigusest. Ta haarab endasse para=

grahvid 494-505, kuna paragrahvid 497 ja 501 on rehtetud MS § 5-da põhjal. Peale nimetatud paragrahvide leiab teotamine veel käsitamist paragrahvides 98', 99 ja 108, millised paragrahvid leiavad aset sõduri väljaspool teotamise peatükki. Paragrahvid 98' ja 99 on paigutatud 3-nda ptk., mis käsitatakse süütegusid omavalitsuse, vähemusrahvuse kultuuromavalitsuse ja kutseerinduskoja valimiste vastu, kuna paragrahv 108 asetseb 4-das ptk., mis käsitatakse süütegusid välisriikide vastu.

Vende nimetatud paragrahvide ulatuses ja eespool mainitud abimaterjali põhjal toimub süü teota-

mise käsitamine antud töös.

## § 2. Teotamine.

### A. Teotamise kui delikti mõiste.

Kehtiva KrS-u auhaavamise ja laimamise olulisi elemente sisalduvaist sätteist nähtub, et teotamine on teist inimest häbistav käitumine. Ta esineb kehtivas KrS-s kahel põhikujul isikliku haavamisena ja laimamisena: niklik haavamine – häbistav ümberkäimine või avaldus[1], laimamine – häbistava asjaolu avaldamine[2].

1. Vt. Kriminaalseadustik § 494. (RT 1929-56.)
2. Vt. Kriminaalseadustik § 498. (RT 1929-56.)

Et teotamise hüvena esineb kehtivas KrS-s teise inimese au kui kõlblas väärtus, süs tuleb teotamist kui häbistavat käitumist sün mõista kõlblalt häbistava, teise inimese kõlblat väärtust eitava käitumisena.

Samuti nähtub neist sätteist, et kehtivas KrS-s eseneb deliktina ainult teise inimese kõlbla väärtuse aktüvne alahindamine, s.t. seda aktüvselt mittetunnustav käitumine. Kehtiv KrS- ei nõua, nagu üldiselt kaasaja kriminaalseadusandlus aktüvset teise inimese au tunnustamist, s.t. teise inimese kõlbla väärtuse jaatamist sõnades ega ka tegudes. Näeteks teise inimese kõlb=

la omaduste ülistamist, kütmist jne. Seega kehtiva krS-u järgi ei moodusta teise inimese kõlbla omaduste kui selliste suhtes aktüvse tunnustuse mitteavaldamine, tegematus delikti, vaid ainult teise inimese kõlbla omaduste aktüvne mittetunnustamine, s.t. eitav suhtumine nendesse. Nü teotamine esineb kehtivas krS-s tegemus-deliktina, nagu juba öeldud aktüvse teise inimese kõlbla omaduste mittetunnustamisena, mitte aga tegematus-deliktina.

Kuna kehtivas krS-s esineb teotamise hüvena nagu juba nägime teise inimese au kui kõlblas väärtus, süs tuleb järgnevalt selgitada seda, mida meie mõista=

me au all.

B. Au mõiste.

Au[3] on inimese kui nüsuguse üldse või kui teatavasse seisusse, korporatsiooni või mõnda musse ühingusse kuuluva inimese sisemine väärtus.

3. Vt. H. Kadari, Isikuvastased süütod, Tartu, 1938. — lk. 138 j.

K. Saarmann/Matto, Kriminaalseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 1937. — § 494. p. 2.

H. Engelhard, Die Ehre als Rechtsgut im Strafrecht. Berlin-Mannheim-Leipzig, 1921. — lk. 59 jj.

Bickert, Objekt der Beleidigung. Erlangen, 1908. — lk. 10 jj.

N. Schierloh, Die Beleidigung in den §§ 185, 186, 187 RStGB. lk. 4 jj.

Fr. Liszt, Lehrbuch des deutschen Strafrechts. 1921 — Strafbare Handlungen gegen die Ehre.

Väärtus eeldab oma mõistelt alati eesmärki, normi või hindamisalust. Kõigest sellest olenevalt, millised nõudeid ja inimesele seatavaid üllesandeid võetakse hindamisalustena, on inimese väärtus mõistetav väga mitmeti. Määratlles an inimese, või nüsuguse üldse või või teatavasse seisusse, korporatsiooni või mõnda muusse ühinguse kuuluva inimese väärtusena, tuleb küsida an või inimesele omistatava eriline väärtuse puhul, millised nõuded ja üllesanded esinevad ta hindamisalustena, s.t. et mõlistele nõuetele ja üllesannetele peab inimene oma võimetelt, omadustelt ja ka käitu-

miselt vastama, et au oleks temale kui nüsugusele omistatav selle erilise sisemise väärtusena?

Nende hindamisaluste suhtes on teadlaste hulgas lahkarvamusi. Ühed käsitavad neid hindamisaluseid kitsamas ja teised laiemas mõttes. Esimeste, s.t. nende järgi, kes käsitavad neid hindamisaluseid kitsamas mõttes on selleks normiks, mida au eeldab oma hindamisalusena kõlblaste kohuste täitmise nõue. Seejärgi au kui inimese eriline väärtus on jaatatav nüvõrra kui inimene evib kõlblate nõuete teostamiseks vajalikke omadusi ja võimeid, samuti kuivõrra ta neid nõudeid ja omale

seatavaid ülesandeid täidab. Kui puudwad aga inimesel need omadused ja võimed, mis tavilikud kõlblate nõuete teostamiseks, või kui ta neid nõudeid ja omale seatavaid ülesandeid üldse ei täida, siis ei saa aust kui nüüsugusest juttugi olla eespool tähendatud mõttes. Sellelt seisukohalt võetuna on au vastuvaidlematult inimese kõlbline väärtus.

Teiste, s.t. nende järgi, kes käsitavad neid hindamisaluseid laiemas mõttes hõlmab au mitte ainult inimese kõlblise, vaid ka tema puhtsotsiaalset väärtust. Selle jaatamine oleneb kõigest sellest, kas inimene eriti võimeid ja oma-

dusi temale seatavate eriliste ühis-
kondlikkude ülesannete ja nõuete
täitmisest ja ka sellest, kuidas
ta neid omale seatavaid ülesan-
deid ja nõudeid täidab ja vas-
tupidi.

Au käsitus on iseendast mõel-
dav nii ritsamas kui ka laiemas
mõttes. Meil tuleb aga vaadelda,
missuguses ulatuses on ta käsi-
tatav rehtivas KrS-s. Mis puutub
rehtivasse KrS-u, siis siin leiab
au käsitamist ritsamas mõttes,
s.t. ainult inimese kõlbla väärtuse
tähenduses ja ei mitte sellest so-
tsiaalse väärtusega. See kõik
järeldub sellest, et rehtiv KrS
käsitab inimese sotsiaalse väär-

tuse mittetunnustamist täiesti iseseisva deliktina, usalduse halvamisena, teotamise kõrval[4].

C. Teotamise kui delikti struktuur.

Teotamise ulatus oleneb suurel määral sellest, kas ta on oma struktuurilt tagajärje- või formaal-delikt. Kui vaatleme teotamist tagajärje-deliktina, süs kerkib küsimus, kas on rikutav või ohustatav au kui inimese eriline sisemine väärtus in cocreto. Selles küsimuses asutakse pea eranditult seisukohal, et inimese au erilise sisemise väärtusena ei ole üldse rikutav ega ohus-

4. Vt. kriminaalseadustik § 506. (RT 1929-56.)

tatav teiste inimeste poolt[5]. Seda võivat rikkuda või ohustada ainult selle kandja inimene ise, mispärast au inimese erilise sisemise väärtusena ei vajavat üldse õiguslikku kaitset[6].

5 Vt. Saarmann/Matto, Kriminaalseadustik. Kommenteeritud väljaanne § 494. p. 2. „... seda au teised inimesed ei saa rüvata ega rikkuda".

Bickert, Objekt der Beleidigung S. 10 j. „... die innere Ehre kann durch fremde Hand nicht verletzt werden".

6. Vt. O. Kissler, Die Beschimpfung Verstorbener S. 20 j. „... denn das Recht kann nur solche Güter schützen die schutzbedürftig sind die innere Ehre bedarf eines solchen Schutzes durchaus nicht".

Bickert, Objekt der Beleidigung S. 10.

See ei ole iseendast aga õige, sest au kui inimese eriline sisemine väärtus on ka rikutav ja ohustatav[7] sellega, et teiste inimeste poolt tema kõlbla väärtuse mittetunnustamine võib temalt võtta usu oma kõlblatesse omadustesse ja võimetesse kui sellistesse, mille tulemuseks võib-olla inimeses tõeline kõlbla väärtuse langus.

„... Auch die innere Ehre, das Bewusstsein der eigenen Achtungswürdigkeit, nicht das geschützte Rechtsgut, ...".

7. Vt. H. Kadari, Hinnuvastased süütesd lk. 141.

„Peab süsni õiguse andma Lipmannile, kes väidab, et ka au kui iriku sisemine väärtus olevat kahjustatav ja ohustatav ...".

Seega on au kui inimese eriline sisemine väärtus ikkagi rikutav ja ohustatav teiste inimeste poolt.

Peale au kui inimese erilise sisemise väärtuse on rikkumis- ja ohustamisobjektina arvestatav ka inimese väline au[8]. Sellena mõistetakse inimesele omistatavat väärtust kaasinimeste kui hindajate poolt[9].

8. Vt. H. Kadari, Isikuvaslased süüteod lk. 141. „... arvestataku kahjustamis- ja ohustamisobjektina isiku nn. välist au".

9. Vrd. W. Schierloh, Die Beleidigung in den §§ 185, 186, 187 RStGB. „Sie besteht einerseits in der Vorstellung der Mitmenschen als ein Verturteil über einen Anderen...". O. Kissler, Die Beschimpfung Verstorbener.

Seega teotamisele kui tagajärje-deliktile oleks oluline au kui inimese erilise sisemise väärtuse või kui inimese välise au rikkumine või ohustamine. Nü teotamine kui tagajärje-delikt eeldaks passüvsubjektina inimest, kes omab au kui erilist sisemist väärtust.

„Sie ist der Anspruch des Menschen darauf, die seiner Stellung als Mensch und die der Erfüllung der ihm obliegenden Pflichten entsprechende Achtung unter den Mitmenschen zu finden...".
Bickert, Objekt der Beleidigung S. 13.
„... bestehend in der Achtung der Mitmenschen ...".
Mieczkowski, „Die Ehre als ein Recht in den Vorstellungen der Mitmenschen eine

või au kui välist au.
färgnevalt sellele peaks igal antud juhtumil tuvastatama, kas vastava inimese au tõeliselt rikuti, ohustati või mitte.

Seejärgi ei oleks inimene, kes kõlblalt alaväärtuslik, kahjulik käsitatav teotamise objektina. Ja samuti puuduks teotamine kui delikt ka süs, kuigi esineks kõlblalt väärtuslik inimene, kuid kui tema sisemist kõlblat väärtust ei ole ohustatud ega rikutud antud juhtumil. Kui aga arvestada ainult ohustamis- või

gewisse Geltung zu bezitzen".
Bickert, S. 13. „... bestehend in der Achtung der Mitmenschen ...".

kahjustamisobjektina au välise auna, süs ei oleks käsitatav teotamise objektina inimene, kes ei evi välist au. Olgugi et oleks tegemist välist au omava inimesega, tuleks meil igal antud juhtumil tuvastada tema välise au tegelikku ohustamist või rikkumist.

Mis puutub aga kehtivasse KrS-u süs esineb sün teotamine deliktina, vaatamata sellele, kas teise inimese kõlblat väärtust või välist au tegelikult rikuti, ohustati või mitte. Ka see on täiesti ebaoluline, kas inimene, keda teotati evis kõlblat väärtust või välist au. Samuti ei kuulu protsessuaalselt tuvasta=

mísele küsímus, kas teíse ínímese au, olgu erílise sísemíse väärtusena või välise auna, tegelíkult rikuti või ohustati. Küllalt sellest, kui vastav käitumíne on antud tíngímustes oma objektüvselt íseloomult ja tähen=duselt käsítatav teíse ínímese au mittetunnustamísena, häbístavana. Seega au konkreetne rikkumíne või ohustamíne kui tagajärg ei esíne kehtíva KrS-u järgi testamí=se olulise elemendína. Nü testa=míne kehtíva KrS-u järgi ei vas=ta oma struktuurilt tagajärje-deliktile, vaid erineb sellest täielíkult, sest temale nagu ju=ba nägíme pole teíse ínímese au konkreetne rikkumíne või ohustamí=

ne tagajärjena oluline, mis küll seda on tagajärje-deliktile.

Kõigest sellest öeldust nähtub, et teotamine kehtivas KrS-s ei esine oma struktuurilt mitte tagajärje-deliktina, vaid formaal-deliktina,[10] sest sün pole samuti nagu formaal-delikti juures an ohustamine või kahjustamine välisilmas tagajärjena oluline, vaid küllalt sellest kui käitumine on oma iselvomult ja tähenduselt selline, mis objektüvse hinnangu järgi on käsitatav teise inimese an häbistavana.

Teotamise kui formaal-delikti ula-

10. Vt. H. Kadari, Srikuvastased süüteod lk. 143.

„Formaal-süüteona esineb teotamine ka kehtivas KrS-s".

tus võib olla ka laiem või kitsam, olenevalt kõigest sellest, kas käsitatakse igat oma objektüvselt iseloomult ja tähenduselt hinnatavat teise inimese kõlblat väärtust mittetunnustavat käitumist deliktina, vaatamata sellele, kas ta vastab tõele või mitte, s.t. kas ta on inimese tõelise kõlbla tasemega kokkukõlas või ei ole ta seda, või käsitatakse deliktina ainult tõsioludega vastuolus olevat teise inimese kõlblat väärtust mittetunnustavat käitumist. Vümasel juhul tuleks alati tuvastada seda, kas passüv-subjekt omas üldse antud juhtumil kõlblat väärtust ja kui ta omas, süs millisel määral.

Sellele järgnevalt tuleks ka sõna
samuti tuvastada, kas passiiv-
subjektile omistatud käbistav asja-
olu vastab üldse tõele või mitte.
Nüüd näiteks tuleks igal sellisel
juhtumil tuvastada, kas inimene,
keda nimetati vargaks on ka tõeliselt
varas või pole ta seda mitte.
Jätkuvalt tuleks sõna selgitada
seda, kas inimesele omistatud
võimalik kuritegu on leid-
nud tõeliselt aset või pole teda
olemas üldse.

Kehtivas KrS-s on aga käsita-
tav deliktina teise inimese võima-
lat väärtust mittetunnustav käi-
tumine, vaatamata sellele, kas
ta vastab tõsioludele või mitte.

Seega on süs kehtiva krS-u järgi tõelise joomari nimetamine joomariks ja muud sellesarnased juhtumid auhaavamine, kui ka samuti teise inimese kohta häbistava fakti levitamine laimamine. Nü näib, et kehtiv krS eeldab iga inimese suhtes au olemasolu ja keelab üldiselt selle mittetunnustamise ning annab igale inimesele sellega õiguse nõuda teistelt inimestelt, et tema au ei eitataks.

Sellest, et kehtivas krS-s ei nõuta aktüvset teise inimese au tunnustamist ja et teotamine on ainult teise inimese kõlblat väärtust mittetunnustav käitumine, järeldub, et vüsakusreegli-

te hülgamine ei esine teotamisena. Väiteks meil esineb teretamise juures nõue, et vüsakuse kohaselt noorem häna teretab vanemat enne, samuti daami ja ka tänaval jalutades tuttavaga tuleb vastata teretusele ühes sellega, kui seda kuigi kolmas isikmene teretab, olgugi et teretajat isiklikult ei tunne ise. Ei tehta seda nii nagu öeldud, nüs pole se ka ikkagi teotamine ja ta ei moodusta üldse delikti.

Sellest, et teotamine on ainult teise isikmese kõlblat väärtust mittetunnustav käitumine, järeldub, et teotamisena ei ole käsitatav negatüvsete

awamuste avaldamine teiste inimeste tegevuse suhtes ega ka kriitika. Mis puutub kriitikasse, siis ei ole see mitte teise inimese hinnang, vaid ta on eeskätt töö, teose või sündmustiku hinnang. Inimest võib kriitikas nüüd rünata, kui see on tarvilik töötulemuste hindamisel. Iubatud kriitika võib eneses sisaldada teineteist ka väärtustust kriitiseeritava töö või teose kohta, kui sellega ei rünata ainult otseselt autori isiklikku au. Naga Saarmann märgib, „ tuleb vahutteha kriitika sisu ja vormi vahel, mõistes viimase all kriitika sõnastust, mis ühelgi juhtumil ei või sisaldada häbistavaid aval-

dusi ega sõnu"[11].

Sellele lisandab H. Kadari veel seda, „et häbistav, s. o. teotav ei tohi olla mitte ainult vorm, sõnastus, vaid krütika ei tohi ka sisult sisaldada teotavaid mõtteid, olgugi et need on väljendatud iseendast neutraalses sõnastuses"[12].

Mis puutub karikatuuri, süs on see Saarmanni järgi lubatav, kuid ainult kitsastes pürides[13].

11. Vt. Saarmann/Matto, Kriminaalseadustik. Kommenteeritud väljaanne § 494. p. 3.

12. Vt. H. Kadari, Isikuvastased süüteod, Tartu, 1938. lk. 144.

Tagantsev-fanobi, Ugolovnoje Uloženije 22. marta 1903 g. Riga, 1922. lk. 1901.

13. Vt. Saarmann/Matto, Kriminaalseadustik. Kommen=

Seega karikatuuri lubatavuse ulatus on täil määral faktiküsimus.

Nagu juba eespool nägime esineb teotamine kehtivas KrS-s oma struktuurilt formaal-deliktina, millele ei ole oluline teise inimese au konkreetne rikkumine või ohustamine välisilmas tagajärjena, vaid küllalt sellest, kui vastav käitumine on antud tingimustes oma objektüvselt iseloomult ja tähenduselt käsitatav teise inimese au mittetunnustamisena. Seega pole kehtiva KrS-u järgi mõeldav teo=

turitud väljaanne. Tallinn, 1937. § 494 p. 3.

„Üldiselt võib vaid nüpalju tähendada, et teatavates, kuigi kitsastes pürides peab ka seda lubatavas tunnustama".

tamise kui süüteo-objekt, vaid passüv-subjekt, s.t. inimene kellele kahju tekitatakse.

## D. Seadusvastasust kõrvaldavad elemendid.

Nagu juba teame esineb teotamishüvena kehtiva KrS-u järgi teise inimese au, mispärast teotamine on ainult teise inimese, mitte aga iseenda kõlbla väärtuse mittetunnustamine. Sellest järeldub, et iseenda teotamine kui mõsugune ei moodusta kehtiva KrS-u järgi üldse delikti. Teotamise juures, et ta oleks käsitatav deliktina, on oluline teise inimese nõusolu puudumine, s.t. et teotatav pole nõus sellega,

et tema au eitatakse. Seega esineb teotamine kehtivas KrS-s deliktina ainult süs ja seevõrra, kuivõrra au vahetu kandja oma aust kui hüvest ei loobu. Loobub aga ta oma aust kui hüvest, s.t. ta annab nõusoleku erda teotamiseks, süs ei moodusta see tegu kehtivas KrS-s delikti.

Et teotamine kui teise inimese kõlblat väärtust mittetunnustav käitumine oleks käsitatav deliktina, selleks on tarvilik, et ta ei esineks õiguse või kohuse teostamisena. Esineb ta õiguse või kohuse teostamisena, vastavalt seaduse juhistele, süs ei moodusta ta delikti, sest sel juhul

langeb ära vastavalt teolt seadusevastasus. Või rehtiva KrS-u § 44-da järgi ei loeta süüteoks tegu, „mis saadetud korda seaduse täitmiseks, ega ka tegu, mis saadetud korda teenistuse alal antud käsu täitmiseks, kui käsu on andnud sellekohane võim tema seadusliikmudes võimkonna piirides, korrakõlas seatud eeskirjadega, ja kui ta ei kirjutanud ette midagi lausa kuritegelikku."

Käsutäitmine kui kriminaalõiguslikku seadusevastasust kõvaldav juhtum võib vaid kohandamisele tulla nügi või omavalitsuse teenija suhtes rehtiva KrS-u kohaselt[14].

14. Vt. kriminaalseadustik § 598. (RT 1929-56.)

Selleks, et teenistus alal antud käsutäitmine kõrvaldaks kriminaalõiguslikku seadusevastasust on jägmiste tingimuste olemasolu tarvilik:

1). käsk peab olema antud vastavale teo kordasaatjale tema otseselt ülemuselt oma võimkonna seaduslikkudes pürides,

2). käsk peab olema antud vastavale teo kordasaatjale teenistus alal,

3). käsk peab olema antud vastavale teo kordasaatjale seadusega ettekirjutatud vormis ja

4). käsk, mis on antud vastavale teo kordasaatjale ei tohi sisaldada eneses midagi lausa kuritahtlikku.

Samuti ei moodusta delikti kehtiva krS-u järgi teise inimese kõlblat väärtust mittetunnustav käitumine, mis toimub distsiplinaarvõimu teostamise ulatuses. Näiteks noomituse või märkuse tegemine juhataja poolt juhistavaile, ülemuse poolt alluvaile jne. Seejuures on nõutav aga, et distsiplinaarvõimu teostaja peab jääma oma võimu pädevuse pürideesse, astub ta aga sellest üle, süs ei kõrvalda see enam teolt seadusevastasust ja ta tegu on süs juba käsitatav deliktina.

Anühisuse alusel on tehtud teatav erand sellest, et delikti moodustab ainult teise inimese kõlbla väärtuse

mittetunnustamine. Seega perekonda kui ühiskondlik-õiguslikku kujundit käsitatakse täiesti seotud, lahutamatu ühikuna, tervikuna, nü et ühe perekonnalükme au on käsitatav ka teise või teiste perekonnalükmete auna. Seejärgi on käsitatav ühe perekonnalükme teotamine teise sama perekonnalükme poolt iseenda teotamisena, olgugi, et sün on tegelikult tegemist teise inimese teotamisega. Nü käsitatakse ühe perekonnalükme teotamist teise sama perekonnalükme poolt õiguslikult kui iseenda teotamist, milline tegu ei moodusta üldse delikti. Kehtiva KrS-u[15] ja KrKpS[16] järgi esinevad perekonna=

15 Vt. Kriminaalseadustik § 495 lg. 1. p. 1., § 499 lg. 1.

lükmetena[17] abikaasad ka lahuselavad, mitte aga lahutatud, lähemad ülenevad (ascendentes) ja alanevad (descendentes) sugulased ja öed-vennad. Perekonna kohta kehtib nõue, et ta kui tervik oleks antud de facto, sest ei püsa ainult nimetatud sugulusvahekorrast.

Kehtiv KrS teeb aga sellest põhimõttest, et ühe perekonnalükme teotamine sama perekonna teise lükme poolt on vümase enda teotamine eraldi ema, seadusliku isa ja

p. 1, § 422. (RT 1929-56.)

16. Vt. Kriminaalkohtupidamise seadustik § 5, § 17 p. 2. (RT 1934-94.)

17. Vrd. Otto Kissler, Die Besimpfung Verstorbener. Breslau, 1919 – lk. 32 jj.

teiste ülenevate sugulaste suhtes, käsitades nende teotamist alanevate sugulaste poolt deliktina ja koguni kvalifitseeritud deliktina.

E. Teotamise vüse.

Üldiselt eristatakse õpetlaste poolt absoluutselt ja relatüvselt teotavat käitumist, millise eristamise aluseks on au lügitamine absoluutseks ja relatüvseks. Vastavalt sellele mõistetakse absoluutselt teotava käitumise all nüsugust käilumist, mis on teotav alati ja iga inimese suhtes, kuna relatüvselt teotava käitumise all, sellist käilumist, mis on teotav ainult teatavatel tingimustel ja teatava inimese või teatava kutse

esindaja või teatavasse organisatsiooni kuuluva inimese suhtes.

Selle ülöeldu suhtes tuleb aga mainida, et ka absoluutselt teotav käitumine pole selle sõna täpses mõttes absoluutne. Vaga juba teame ei esine väljaspool muumi ega aega kõlblaid nõudeid, mis olek= sid kõikide inimeste suhtes üldiselt kehtivad. Vü kõik see, mis ühel ajastul esineb teotavana, ei tar= vitse seda üldse olla teisel ajas= tul, samuti, mis ühes kohas on teotav ei pruugi seda olla teises kohas. Seega on kõpuns igasugu= ne käitumine relatüvselt teotav ja just selles mõttes, et käitu= mise teotav iselvom mi absoluutses

kui ka relatüvses mõttes on sõltuv kõigist neist konkreetseist tingimustest, milles ta aset leiab. Näiteks miljööst, kohtlemisvüsidest, isikulistest vahekordadest jms.

Peale teotamise eristamise absoluutseks ja relatüvseks eristatakse teotamist veel sisuliseks ja sümboolseks.

Sisuliselt on käitumine teotav süs, kui kõlbla väärtuse mittetunnustamine avaldub vastavate faktide või mõttete avaldamises. Sümboolselt on käitumine teotav süs, kui ta väljendab teise inimese kõlbla väärtuse mittetunnustamist vastavate märkide abil. Need väljendatavad märgid ei

prungi iseendast tähendada mingi-
suguseid kindlaid mõtteid, otsustu-
si ega ka hinnanguid, vaid neile
on omistatud ainult teotav tähendus,
mis on häbistava fakti sümboliks.

Lõpuks eristatakse teotamist
selle järgi, kas vastav käitumine
väljendab otseselt teise inimese
kõlbla väärtuse mittetunnustamist
või seisab ta selles, et teisele
inimesele omistatakse kõlblalt
lubamatuid fakte, mis seotud
temaga lasevad järeldada tema
kõlblas alaväärtuslikkust. See
vahetegu omab olulist tähtsust
kehtiva krS-u järgi auhaavamise
ja laimamise eristamisel, kuid
ta pole mitte ainsaks auhaavami-

se ja laimamise eristamise aluseks vaid just päämiseks.

## F. Passüv-subjekt.

Teotamise passüv-subjektina esineb kehtivas KrS-s kollektüvisik kui ka teine füüsiline inimene, s.t. üksikisik, kelle suhtes on saadetud teotamine korda. Ollis puutub kollektüvisikusse, süs seda käsitab kehtiv KrS ainult püratud ulatuses teotamise passüv-subjektina, millistena esinevad sün vaid sõjaväe vahtkond, väeosa ja meeskond[18].

Öeldust aga ei järeldu, et teotamine kui delikt üldse puuduks süs, kui ta on adresseeritud vahetult

18. Ut. Kriminaalseadustik § 495 p. 3. (RT 1929-56.)

mõnele teisele kollektüvisikule peale eespool nimetatude. Ka sel juhul on teotamine kui nüsugune olemas, kuid sün esineb ainult teotamise passüv-subjektina mitte vastav kollektüvisik, kelle suhtes on saadetud teotamine korda, vaid füüsilised inimesed, kes seda kollektüvisikut kui nüsugust moodustavad, sest vastava kollektüvisiku teotamisega teotatakse ka kaudselt seda moodustavaid füüsilisi inimesi, s.t. üksikisikuid. Kollektüvisikuna ei ole sün käsitatav mitte ainult õiguslikult organiseeritud kollektüvisik, vaid ka puhtfaktiline füüsiliste inimeste ühik, nagu näiteks peosaalis vübiv

tantsurühm, näitlejaskond jms.. Tähtis ei ole sün mitte kollektüvi moodustavate füüsiliste inimeste arv, vaid nõutav on, et nad moodustaks ühel või teisel vüsil selgelt püratud ühiku, terviku. Seega on sün oluline just tunnuste selgus, mille alusel käsitatakse vastavat paljust ühikuna, tervikuna. Protsessuaalselt on sün oluline see, et ei saa vastutusele võtta süüdlast vastava kollektüvi nimel, selle kui terviku teotamises, vaid vaid eraldi nende üksikisikute kui passüv-subjektide poolt, kes kuuluvad vastavasse kollektüvi.

Pääle selle peab olema teotamise passüv-subjekt teatav kindel inime=

ne või teatavad rindlad inimesed, s. t. et oleks ilmselt selge, millele on teotav näitumine suunatud. Inimese või inimeste nimetamine nimega, millele teotav näitumine on suunatud ei ole tingimata tarvilik, vaid see võib ilmneda vastaval juhtumil mõnedest muudest asjaoludest, nagu ametist või koguni kollektiivi nimetamisest, millesse teotatav inimene kuulub. Näiteks kogi reisijatest üfleb: „Võõ jaamaülem on joodik ja sellepärast ei täida oma kohuseid korralikult". Siin ei nimetada passiiv-subjekti mitte nimega, vaid see ilmneb ameti ja asutuse kaudu, kus on sellesse, mida teotati. Või näiteks Aiamaa elaanaiste Seltsi

perekondlikul koosvübimisel on ka üks Nõo algkooli õpetaja, kusjuures kuigi teine koosvübijatest mainib, et Nõo algkooli õpetajad on rumalad, ei kasvata lapsi küllaltki tänapäeva nõuetele vaslavalt. Sel juhtumil on teotamine suunatud teatavale kindlapiirilisele kollektüvile; Nõo algkooli õpetajaskonnale. Selle kollektüviga on mõeldud ka antud koosvübimisel olevat õpetajat, sest kõik vastava kollektüvi suhtes väidetu kehtib ka selle õpetaja kohta. Seega ilmneb süu teotamise passüvsubjekt vastava kollektüvi nimetamisest. Sün tuleb aga märkida, et sellisel kaudsel teotamisel peab küllaldase selgusega ja küllaldase kind-

lusega ilmnema, keda on mõeldud, s.t. kelle suhtes on saadetud teotamine korda.

## G. Teo-subjekt.

Teo-subjektina on kehtiva KrS-u järgi käsitatav iga süüdivusvõimeline inimene.

Mis puutub süüdivusvõimesse, siis üldiselt peetakse seda inimest, kelle kohta kehtib kriminaalõiguslik norm süüdivusvõimelisena inimesena. Süüdivusvõime tähendab iseendast võimet igasuguseks õiguspäraseks käitumiseks. Nii on süüdivusvõime eeldusena mõeldav ainult see inimene, kes on täiesti ja igakülgselt võimeline tunnetama oma käitumist ja tegu

ning sellest aru saama ja oskama juhtida seda. Kehtiv KrS ei väljenda otseselt, kes on süüdivusvõimeline, vaid defineerib süüdivusvõimet negatiivselt, määrates ainult süüdimatuse juhud[19]. Sellest on aga tuletatav süüdivusvõime positiivne definitsioon, mille kohaselt süüdivusvõime on võime aru saada oma teo iseloomust ja tähendusest ja suuta juhtida oma tegevust vastavalt sotsiaalsetele nõuetele.

Põhjused, psühhopatoloogilised nähtused, mis võivad kõrvaldada kehtiva KrS-u järgi süüdivusvõime jagunevad kahte gruppi:

a. Psüühilise arenematus ja

19. Vt. kriminaalseadustiku §§ 39-41. (RT 1929-52.)

6. psüühilised häired.

Esimese alalükideks on:

1). Eluiga,

2). füüsiline kehaviga ja

3). haigus.

Psüühilistes häiretes tuleb eristada seda, mida kehtivas KrS-s nimetatakse vaimutegevuse haiguslikuks rikkeks:

1). Vaimuhaigus ja

2). meelemõistusetus.

Arenematus võib iseendast hõlmata ka inimese tunde ja tahteala, mis võib tingitud olla eluеast, kuid ka mõnedest muudest asjaoludest. See arenguprotsess teostub ühe inimese juures palju küremini kui teise juures. Mis

puutub arengu küpsusastmesse, süs puudub see reeglipäraselt laste juures, kuna täiskasvanute juures on ta juba täielikult olemas. Kehtiva KrS-u järgi on absoluutseks süüdivusvõime püriks laste juures kaksteistkümnes eluaasta[20]. Nende suhtes ei ole kriminaaljälilamine üldse alustatav, s.t. et ei saa kerkida küsimus, kas vastava teo kordasaatja laps oli süüdi või mitte.

Relatüvse süüdivusvõime püriks on alaealiste juures kehtiva KrS-u järgi kaheteistkümnendast eluaastast kuni seitsmeteiskümnenda eluaastani[21]. Nende suhtes tuleb kohlul igal

20. Vt. Kriminaalseadustik § 40. (RT 1929-56.)

21. Vt. Kriminaalseadustik § 41. (RT 1929-56.)

üksikul konkreet juhtumil selgusele jõuda, kas ta on omas arengus jõudnud nükaugele, et teda võib võtta süüdivusvõimelisena või mitte.

Arenematust kehavea all tuleb mõista, näiteks kurttummust. Seda nimelt sellepärast, et see on teatav kehaviga, mis takistab inimese arenemist vastavalt sotsiaasetele nõuetele jms. Sün tuleb kohtul alati selgusele jõuda, kas on tegemist süüdivusvõimetu või süüdivusvõimelise inimesega.

Arenematust haiguse all on mõeldud idiootsust, mis on olnud juba sündimisest peale või saadud lapreaastates. Idiootsus sündimisest peale võib olla, kas päritavatel tingimustel või veast kui haigusest lootega. Sün

eraldatakse täielikku idiootsust ja osalist idiootsust. Täieliku idiootsuse puhul puudub tüüdivusvõime absoluutselt nagu see. lastel alla kaheteistkümne aasta, kuna osalise idiootsuse juures võib see aga paiguti antud olla, mispärast rohkel tuleb selgusele jõuda selle olemasolu või mitte olemasolu üle.

Vaimutegevuse haiguslikku nõrkemist on mõeldud nõrk vaimuhaigused, mille juures pole olulise, kas see on perioodiline, ajutine või progressiivne. Siin tuleb samuti igal konkreet juhtumil selgusele jõuda, kas vastava haiguse all kannataval inimesel on tüüdivusvõime olemas või puudub.

Ex bibl. univ. Tart.

Mulemõistusetus võib olla tingitud nii patoloogilistest kui ka psühholoogilistest nähtustest või koguni umastavate ainete mõju all olemisest. Võib öelda, et üldiselt nõudeks süüdivusvõime suhtes on, et süüdivusvõime oleks just antud delikti toimepanemise ajal.

Selleks, et tegu oleks süüdivusvõimelisele isikmesele süüga arvatav, peab ta olema saadetud korda, kas tahtlikult või ettevaatamatult. Tuga tahtlus ja ettevaatamatus on süü vormideks, kusjuures neudest süü vormidest on kahtlemata rasrem tahtlus. Selle puutub teotamisse, sõs on sün karistatav ainult tahtlik süü, kuna ettevaa-

tamatu süü pole seda mitte. Kehtiva KrS-u järgi võib teo kordasaatja suhtumine vastavasse käitumisse olla kahesugune[22]:

1) Tegija võib otseselt soovida vastavat käitumist. Ja nüüd, kui võrd see nujutatav käitumine on tegija poolt soovitud, nimetatakse süü juures esinevat tahtlust otsesest tahtlusest ehk nn. dolus directusest. Dolus directusele on oluline, et peale nujutluse tust on inimesel soov seda tegu ka kordasaata.

2) Tegija võib olla ükskõikne vastava käitumise suhtes või isegi nii, et ta sellesse käitumisse suhtub eitavalt. Nüüd, kui võrd nujutatav käitu-

22. Üt. kriminaalseadustik § 48. (RT 1929-56.)

mine ei ole tegija poolt otseselt soovitud, nimetatakse sellega seoses olevat tahtlust kaudseks tahtluseks ehk nn dolus evendualiseks. Kehtiv krS ei tee vahet süü raskuse juures ei kaudse ega ka otsese tahtluse puhul, vaid nad mõlemad esinevad süüksarvatavuse eeldusena.

H. Teotamise alalügid.

Teotamine kui delikt jaguneb kehtiva krS-u järgi kahte alalüki:

a. Sriklik haavamine ja

b. laimamine.

Sriklik haavamine haarab teotamise peatükist endasse paragrahvid 494-496, kuna laimamine hõlmab paragrahve 498-504.

## § 3. Auhaavamine (isiklik haavamine.)

### A. Süütegu.

Auhaavamine on kehtiva KrS-u järgi tahtlik teise inimese teotamine häbistava ümberkäimise või avaldusega[23].

Seega auhaavamine haarab endasse nühästi käitumise, mis on vahetult suunatud teise inimese kõlblale väärtusele, seda otseselt alahinnates, s.t. mittetunnustades, kui ka teisele inimesele kõlblalt lubamatu fakti omistamise, fakti, millest järeldub tema kõlblas alaväärtuslikkus.

Auhaavamine kui nüsugune on ise=

23. Vt. Kriminaalseadustik § 494. (RT 1929-56.)

endast mõeldav nü passüv-subjekti juures-olekul kui ka tagaselja. Kehtiva KrS-u § 494-da sõnastuse kohaselt esineb aga deliktina ainult juuresolija auhaavamine, kuna tagaselja toimuv auhaavamine ei moodusta üldse delikti, vaatamata kõigele sellele, et see küll on mõeldav iseendast. Nü on kehtiva KrS-u järgi nõutav, et see, kelle au haavatakse, seda just iriklikult tajuks, läbielaks, mitte aga ei aktsepteeriks kolmanda või kolmandate inimeste kaudu. Juuresolija auhaavamisena ei ole mitte üksinda käsitatav ainult ruumiliselt lähedal vübija, vaid ka ruumiliselt kaugel olija auhaavamine, kui see ainult iriklikult aktsepteerib vastava auhaavamise, ilma kolmanda

või kolmandate inimeste vahetalitusteta. Seejärgi on deliktina käsitatav ka auhaavamine, mis toimub mõnesuguse kõnet edasiandva sidevahendi nagu seda telefoni, telegraafi, raadio jms. abil, kui ka kirja teel. Et kirja teel auhaavamine oleks käsitatav deliktina, selleks on nõutav, et ta satuks passüvsubjekti, s.t. kahjusaaja kätte ainult autori otsesel või oletataval tahtel. Mis puutub kirja sattumisse kahjusaaja kätte, süs võib see toimuda väga mitmeti, kas isiklikult üleantuna või postiga saadetuna või kolmanda inimese kaudu läkitatuna või autori poolt asetatuna sellisesse kohta, kust kahjusaaja selle ilmtingimata leiab. Samuti on käsitatav

deliktina kirjutis, mis sisaldab endas auhaavavaid avaldusi või kujutusi, kui see on levitatud nü, et ta võib sattuda ka kahjusaaja kätte. Sellepärast kui satub kirjutis, mis sisaldab endas auhaavavaid avaldusi või kujutusi juhuslikult, vastu autori tahtmist selles puudutatud immese kätte, süs ei esine see kirjalik auhaavamine deliktina.

Nü on auhaavamisele kui deliktile mõisteliselt oluline vahetu kontakt teo-subjekti ja passüv-subjekti vahel. Ent kolmanda või kolmandate inimeste vübimine auhaavamise juures või auhaavamise toimumine selliseis tingimustes, kus ta teatavaks võib saada paljudele ei ole üldse au=

haavamisele mõisteliselt oluline.

Kolmanda või kolmandate inimeste vübimine auhaavamise toimumise juures omab ainult protsessuaalset tähendust, s.t. auhaavamise tuvastamise seisukohalt. Auhaavamise toimumise selliseis tingimustes, kus ta võib teatavaks saada paljudele esineb ainult kvalifitseeriva asjaoluna. Näiteks kuulutustulbale avalikult väljapandud kirjutis, mis sisaldab endas auhaavavaid avaldusi või kujutusi, et teda võiksid paljud möödaminejad näha ja lugeda.

B. Auhaavamise lüke.

1. Auhaavamise lügitamine vüsi ja

vahendi alusel.

Auhaavamisena on käsitatav igasugune teise inimese kõlbla väärtuse mittetunnustamine, kui see vastab ainult eespool vaadeldud tingimustele. Ei vasta ta nendele tingimustele, süs ei ole ta ka käsitatav auhaavamisena. Üldiselt eristatakse auhaavamist teoga auhaavamiseks ja sõnaga auhaavamiseks, s. o. reaal- ja verbaal-injuriaks.

a. Teoga auhaavamisena esineb auhaavamine lügutuste ja märkide kaudu, millised omavad teise inimese au mittetunnustavat tähendust. Seega teoga auhaavamine on alati sümboolselt auhaavav.

Teoga auhaavamine võib esineda kahel kujul:

1). teoga auhaavamine, mis ei riku teise inimese kehalist puutumatust. Jüa kuuluvad auhaavaja poolt tehtavad lügutused, millised omavad auhaavavt tähendust ja nad on otseselt adresseeritud teisele inimeselle ja nimelt sellele, kelle au nende kaudu tahetakse solvata. Näiteks pikanina tegemine, keele näitamine, rusika näitamine jne.

2). teoga auhaavamine, mis rikub teise inimese kehalist puutumatust. Näiteks habemest, juukstest haaramine, teise inimese suudlemine vastu tema tahtmist, mütsi mahalöömine, mustusega teise ülekallamine jne.

Sellele teoga auhaavamise lügile on oluline teise inimese kehapuutuma-

tuse omavoliline rikkumine, missuhtes ta omab ühise aluse isikuvastase vägivallaga[24], sest vümasele on samuti nagu vaadeldavale teoga auhaavamise lügile oluline teise inimese kehapuutumatuse omavoliline rikkumine. Erinevus isikuvastase vägivalla ja teoga auhaavamise vahel seisab vaid selles, et isikuvastane vägivald kui teise inimese omavoliline kehapuutumatuse rikkumine peab olema oma objektüvselt iseloomult füüsilist kannatust tekitav, kuna teoga auhaavamine, kui teise inimese kehapuutumatuse omavoliline rikkumine peab olema seevastu oma objektüvselt iseloomult ja tähenduselt auhaavav,

24. Vt. Kriminaalseadustik § 438. (RT 1929-56.)

mitte aga füüsilist kannatust tekitav. Näiteks habemest haaramine võib esineda nü teoga auhaavamisena kui ka isikuvastase vägivallana. Teoga auhaavamisena esineb ta süs, kui ta ei tekita teisele inimesele füüsilist kannatust, vaid on saadetud korda ainult selleks, et ta oleks teise inimese au alahindav. Isikuvastase vägivallana süs, kui ta tekitab aga teisele inimesele füüsilist kannatust. Juhul, kui selle tagajärjeks on aga mingisugune tervisrike, süs ei ole enam tegemist, ei teoga auhaavamisega ega ka isikuvastase vägivallaga, vaid juba koguni kehavigastamisega, mis moodustab täiesti iseseisva delikti. Teoga auhaavami=

ne kui ka isikuvastane vägivald võivad teatavatel juhtudel esineda ideaalselt konkrueerivatena, s.t. et kui üks ja sama omavoliline teise inimese kehapuutumatuse rikkumine on oma objektüvselt iseloomult ja tähenduselt samaaegselt auhaavav kui ka ühtlasi füüsilist kannatust tekitav teisele inimesele.

6. Sõnaga auhaavamisena on käsitatav peale suusõnalise ka kirjalik ja mümiline auhaavamine, nü kehtivas KrS-s kui ka kaasaegses kriminaalõiguses. Mis puutub suusõnalisse auhaavamisse, süs see võib olla iseendast auhaavav nii sisuliselt kui ka sümboolselt.

Suusõnalise auhaavamise tüüpe

(peamiselt H. Kadari järgi):

1). sümboolselt auhaavavad sõimusõnad – sõnad, millistel võib puududa iseendast igasugune mõte, kuid neile on antud ebakõlblas tähendus. Näiteks „kurat", „lurjus" jne.

2). Sõimusõnad – sõnad, mis juba teatavas mõttes väljendavad teise inimese kõlblat alaväärtuslikkust. Näiteks „petis", „võltsija", „kelm" jne. Süa kuuluvad ka animaalsed sõimusõnad – sõnad, mis samastavad teist inimest teatava loomaga, näiteks „elevant", „eesel", „siga" jne.

3). Neutraalsete mõistete ja mõtete väljendamine halvustavas tähenduses, näiteks „tibla", „võim" jne.

4). Ebakõlblate eluvüside etteheitmine.

5). Auhaavavad ettepanekud, midagi teha kõlblalt alaväärtuslikku, mis näitab, et nende ettepanekute tegija eeldab vastavas inimeses kõlbla taseme puudumist, näiteks „võltsida veksel", „võtta altkaemaksu" jne.

6). Laused ja sõnad, millistega otseselt eitatakse teise inimese suhtes kõlblalt nõuetavate omaduste olemasolu. Näiteks „ta on oma käitumiselt kui kalts", „ta on lüderlik naisterahvas" jne.

Nagu suusõnaline auhaavamine võis olla auhaavav nii sisuliselt kui ka sümboolselt, samuti on ka lugu kirjaliku auhaavamisega. Kirjalik auhaavamine on ainult seevõrra sümboolselt auhaavav kui temaga fikseeritakse sõnu ja kujutusi, mis

on sümboolselt auhaavavad, muidu on ta ikka ja alati sisuliselt auhaavav. Ta haarab endasse peale kirjaliku sõna kitsamas mõttes veel, nüöelda mehaaniliselt valmistatud või paljundatud kirja, kujutist, sümbolit, näiteks trükki, fotot, litograafiat jne.

Mis puutub aga mümilisse auhaavamisse, süs kuulub see ainult nüvõrra sõnaga auhaavamise alla kui ta esineb tumm-kõnena, s.t. mõtete väljendamise vahendina. Mümiline auhaavamine sõnaga auhaavamise alla kuuluvana on alati sisuliselt auhaavav. Seevõrra kuivõrra mümika on aga sümboolselt auhaavav kuulub ta teoga auhaava-

mise alla ja nimelt, selle esimesse lüli, mis ei viru teise inimese rehalist puutumatust.

Peab tähendama, et sõnaga auhaavamine esineb kogu oma ulatuses teisele inimesele hälbiva asjaolu omistamise vahendina, samuti ka sümboolselt mõiline auhaavamine. Olgu sünnohal aga veel öeldud, et nad esinevad auhaavamisena ainult siis, kui nad vastavad eespool-vaadeldud auhaavamise tingimustele, muidu aga mitte.

Kehtivas KrS-s kui sellises ei eristata otseselt auhaavamist expressis verbis teoga ja sõnaga auhaavamiseks vaid ümberkäimisega ja avaldusega

auhaavamiseks[25]. Sün ei esitada aga mingisuguseid tugipunkte nende kahe lügi täpseks püritlemiseks, mistõttu on mõeldav kehtivas krS-s esinev lügitus vastavana nü auhaavamise lügitusele teoga ja sõnaga auhaavamiseks kui ka sümboolseks ja sisuliseks auhaavamiseks.

2. Kaudne ja otsene auhaavamine.

Auhaavamise lügitus kaudseks ja otseseks auhaavamiseks põhjeneb perekonnalükmete auühisusel. Nagu teada, käsitatakse perekonnalükmete au nüvõrd ühisena, et ühe perekonnalükme teotamine teise sama perekonnalükme poolt esineb õiguslikult ise-

25. Vt. Kriminaalseadustik § 494. (RT 1929-56.)

enda teotamisena, olgugi et sün on tegelikult tegemist teise inimese teotamisega. Perekonnalükmete auühisusest on tingitud ka see, et ühe perekonnalükme kõlbla väärtuse mittetunnustamine on käsitatav ka teise või teiste perekonnalükmete auhaavamisena. Õiguslikult omab see kõik tähtsust ainult süs, kui perekonnalüge kelle au haavatakse ei vübi ise seal juures. Nü on sün mõisteliselt tegemist tagaselja toimuva auhaavamisega, kuna kehtiva KrS-u kohaselt ei ole aga tagaselja toimuv auhaavamine käsitatav deliktina. Sün kaudse auhaavamise juures on aga lugu teisiti, sest perekonnalükmete auühisuse alusel on antud auhaavamine kui delikt süski ja nimelt

tingimustel, kui sellise auhaavava avalduse aktsepteerib vahetult teine juuresvübiv perekonnalüge. Seega esineb sün passüvsubjektina juuresvübiv perekonnalüge, kes vahetult aktsepteeris auhaavava avalduse. Sellest kõigest olenevalt, kas auhaavav käitumine oli otseselt suunatud juuresolija aule, või aga tema mitte juuresolija perekonna olgugi surnud lükme aule[26], on auhaavamine lügitatav kaudseks ja otseseks auhaavamiseks. Sellekohaselt on auhaavamine otsene süs, kui auhaavav käitumine on otseselt suunatud juuresolija aule, kuna kaudne süs, kui auhaavav käitumine ei ole otseselt suunatud juuresolija aule, vaid tema mitte juuresolija perekonna

26. Vt. Kriminaalseadustik § 494. (RT 1929-56.)

olgugi surnud lükme aule.

C. Sisikliku auhaavamise lõppemine.

Sisiklik auhaavamine kui nüsugune lõpeb süs, kui häbistav avaldus on aktsepteeritud passüv-subjekti poolt. Näiteks kui A ütleb B-le, et sa oled mõrvar, süs auhaavamine on lõppenud B-lt selle aktsepteerimisega. Mis puutub auhaavamisse kirjas, süs ei ole see lõppenud mitte kirjutamisega ega ka postile panemisega, vaid süs kui adressaat on seda lugenud.

D. Passüv-subjekt.

Auhaavamise kui formaal-delikti seisukohalt oleks peale kehtiva KrS-u § 495-da ettenähtud kollektüvisikute

passüv-subjektina mõeldav iga teine füüsiline inimene. Et kehtiva krS-u järgi on deliktina käsitatav ainult kahjusaajalt, s.t. passüv-subjektilt isiklikult aktsepteeritud auhaavamine, mitte aga tagaselja toimunud, süs järeldub sellest, et sün on käsitatav passüv-subjektina ainult inimene, kes on suuteline arusaama, mõistma käitumise auhaavavat tähendust ja ühes sellega ka au kui väärtuse tähendust üldse. Näiteks ei saa haavata selle inimese au, kes ei ole suuteline arusaama ega mõistma käitumise auhaavavat tähendust ja ka ühtlasi oma au kui väärtuse tähendust. Selliste inimestena esinevad idioodid, kurttummad, vaimuhaiged,

meelemõistuseta olekus ja uimastavate ainete mõju all olevad inimesed, lapsed oma arengu algaastais jms. Seega kehtiva KrS-u järgi peab passüv-subjekt olema suutelise arusaama või mõistma käitumise auhaavavat tähendust ja koos sellega ka oma au kui väärtuse tähendust. Nü erineb kriminaalõiguslikult auhaavamise passüv-subjektina iga süüdivusvõimeline füüsiline inimene, kelle suhtes erandjuhtumil on maksev peale süüdivusvõime eriline õiguslik kvalifikatsioon[27]. Sääljuures tuleb ka arvestada partsiaalset süüdivusvõimet auhaavamise delikti passüv-subjekti suhtes.

27. Vt. kriminaalseadustik, kvalifitseeritud auhaavamine.

E. Teo-subjekt.

Auhaavamise kui delikti teo-subjektina on käsitatav iga süüdivusvõimeline füüsiline inimene, kelle suhtes mõnel erandjuhtumil on maksev peale süüdivusvõime eriline õiguslik kvalifikatsioon[28].

F. Tahtlus.

Kehtiva KrS-u järgi esineb auhaavamise juures süüksarvatavuse eeldusena nü otsene kui ka kaudne tahtlus. Otsene tahtlus ehk nn. dolus directus[29]. — kui süüdlane tahtis teise inimese au haavata ja seda ka tegi. Otsese tahtluse juures on oluline,

28 Vt. Kriminaalseadustik, kvalifitseeritud auhaavamine.

29. Vt. Kriminaalseaduslik § 48 lg. 1. (RT 1929-56.)

et peale kujutluse teost on inimesel soov seda tegu ka kordasaata. Kaudne tahtlus ehk nn. dolus evendualis[30] – kui süüdlasel puudus otsene tahe teise inimese au haavata, kuid ta saab süski aru, et tema poolt ettevõetav käitumine on teisele inimesele auhaavav. Kaudse tahtluse juures on tegijal küll kujutlus teost, kuid ta suhtub sellesse ükskõikselt või isegi eitavalt.

Tahtlus kui nüsugune eeldab üldse, et teo-subjekt oleks teadlik, et tema poolt ettevõetav käitumine on oma objektüvselt iseloomult ja tähenduselt teise inimese au mittetunnustav, selle alahindamist väljendav. Nü teo-subjekt

30. Vt. Kriminaalseadustik §48 lg. 1. (RT 1929-56.)

peab olema teadlik selles, et tema poolt ettevõetav käitumine on, kas üldiselt või just antud tingimustes ja ümbruskonnas auhaavav, eriti aga seda, et juuresvübib selle inimese perekonnalüge, kellele tema auhaavav käitumine on otseselt suunatud. Seega nõutakse kaudse auhaavamise juures, et teo-subjekt oleks teadlik, et auhaavatava perekonnalüge on kohal ja aktsepteerib vahetult vastava käitumise. On täiesti ebaoluline, kas teo-subjekt otseselt tahtis oma auhaavava avaldusega teist inimest haavata või oli see talle ükstaspuhas, s.t. et eriline auhaavamise siht, animus injurandi ei ole nõutav, küll aga on nõutav nagu

nägime teadvus avalduse ja ümber-
käimise iseloomust ja üldjuhtumil
ka kahjusaaja juuresolek.

G. Ettevaatamatus.

Ettevaatamatusest tekitatav au-
haavamine kui nüsugune ei ole
kehtiva KrS-u järgi süüksarvatav
ja seega ka mitte karistatav.

H. Katse.

Auhaavamise katse ei ole kehtiva
KrS-u järgi karistatav.

## § 4. Laimamine.

### A. Süütegu.

Laimamine on kehtiva KrS-u sõnastuse kohaselt teise inimese kohta häbistava asjaolu avaldamine, kas vümase juures- või äraolekul. Laimamine kui käitumine seisab teisele inimesele nüsuguste asjaolude, s. t. faktide omistamises, mis seotuna temaga, teda kolmanda või kolmandate inimeste ees alandavad ja ta hääle nimele halba tuvad. Seega on laimamisele kui deliktile mõisteliselt oluline, et häbistava asjaolu avaldamine leiaks aset selliseis tingimustes, kus ta sisu võib teata-

vaks saada paljudele, s.t. levida. Ei ole aga laimamise juures nõutav, et häbistava avaldusega otseselt pöördutaks kolmanda või kolmandate inimeste poole, küllalt on sellest, kui häbistav avaldus tehakse nende juuresolekul. Eelöeldust aga järeldub, et laimamise juures on arvestatud au kui erilise sisemise väärtuse kõrval hüvena ka teise inimese välist au.

B. Asjaolu mõiste.

Laimamise kui häbistava avalduse sisuks on asjaolu, fakt kui ajas ja ruumis antud konkreetne sündmustik, mis omistatakse teisele inimesele, s.t. et seda esitatakse kui

temaga seoses olevat ja temast sõltuvat sündmustikku. Asjaolu avaldamine on seega teatud välise konkreetse sündmustiku sidumine teise inimesega, kusjuures sündmustiku kirjeldus võib antud olla, kas minevikus või olevikus mitte aga tulevikus, sest arvamused tuleviku kohta võivad esineda ainult auhaavamisena mitte aga laimamisena. Samuti ei esine asjaolu avaldamisena otsene teise inimese iseloomustus, hinnangud ja arvamused, nagu näiteks „lollpää", „joodik" jms. Arvamine kui nüsugune erineb laimamisest sündmustiku võimalikkuse mitte aga tõelikkuse poolest. Avaldatud häbistav asjaolu peab olema seega

tõelisena mõeldav, s.t. usutav, et see kõik nü on toimunud nagu räägitud. Ei ole aga avaldatud asjaolu tõelisena mõeldav, s.t. usutav, süs ei saa ta ka olla teist inimest häbistav, sest ta ei ole süs käsitatav teise inimese kõlbla iriksuse väljendusena. Avaldatud asjaolu tõelisena mõeldavus sõltub kõigepäält sellest, kellele see asjaolu omistatakse ja ka sellest, kas antud asjaolu ja avalduses mõeldud inimese vaheline side on usutav, s.t. tõelisena mõeldav või mitte. Näiteks kui kellegi naisterahva kohta levitatakse teated, et ta on käesoleval aastal möödunud nädalal rikkunud abielu

ja nimelt kirjanik K. R. Kreutzwald'iga. Sün on ilmselt selge, et antud asjaolu ei vasta tõele, vaid on täiesti ebatõeline, mõeldamatu, sest kirjanik K. R. Kreutzwald on juba ammu surnud ja kuidas võis süs veel abielurikkumine aset leida temaga käesoleval aastal. On nõutav, et avaldatud asjaolu peab olema teist inimest häbistav, eriti aga seda, kellele see asjaolu omistatakse. Kas see avaldatud asjaolu on häbistavana hinnatav, s. t. kõlblalt hukkamõistetav või mitte oleneb täielikult vastavaist konkreetseist tingimustest, milles see avaldatakse ja ka sellest, kellele see asjaolu omistatakse. Peale inimese

kutse, sotsiaalse positsiooni ja mu sellesarnase võib see kõik oleneda veel suurel määral inimese psühhofüüsilisest seisundist. Näiteks asjolu, mis on häbistav vaimselt tervele inimesele, ei pruugi seda olla üldse anormaalsele inimesele.

Ei ole tarvilik, et avaldatud sündmustik oleks täpselt kirjeldatud[31]; samuti ei ole ka nõutav aja ja koha mainimine, kus ja kunas just

31. Vt. Saarmann/Matto, Kriminaalseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 1937. § 498 p. 2. „Ei ole vajalik, et sündmustik oleks täpselt kirjeldamist leidnud; on küllaldane, kui tõenäoliselt võib järeldada, et antud on näilikult tõeline sündmustik ..."

sündmustik aset leidis[32]. Küllalt sellest, kui avaldus on oma iseloomult ja tähenduselt teisele inimesele asjaolu omistav ja sellena usutav uspool tähendatud mõttes.

Nagu juba nägime on laimamisele kui deliktile mõisteliselt oluline, et häbistava asjaolu avaldamine leiaks aset selliseis tingimustes, kus ta sisu võib teatavaks saada paljudele, s.t. levida. Näiteks kolmanda või kolmandate inimeste juuresolekul[33]. Sün on aga

32. Ut. Sl. Kadari, Isikuvastased süüteod. Tartus, 1938. lk. 162. „... ei ole ka nõutav aja ja koha mainimine, kunas ja kus sündmustik aset leidis".

33. [Mis puutub juuresolijatesse, süs nende arv

nõutav, et kolmas või kolmandad inimesed, kes vübivad asjaolu avaldamise juures peavad olema suutelised arusaama avalduse iseloomust ja tähendusest, ainult süs on eeldused olemas selle avaldatud asjaolu levimiseks. Juhul kui aga juuresolija magab või on teadvuseta olekus, süs puuduvad eeldused täielikult avaldatud asjaolu levimiseks ja vaslav tegu ei moodusta laimamist. Seega laimamise puhul on nõutav, et kolmanda või kolmandate inimeste juuresolek ei ole

on täiesti ebaoluline, kas neid on üks või rohkem, tähtis on ainult vaid see, et avaldatud asjaolu võiks levida, s.t. teatavaks saada paljudele.]

ainult füüsiline vaid ka psüühiline. Samuti ei mooduста laimamist häbistava asjaolu avaldamine ainuüksi sellele inimesele, kes on ka ühtlasi antud juhtumil laimamise objektiks. Laimamisele on täiesti ebaoluline mõisteliselt, kas häbistava asjaolu avaldamise passiiv-subjekt isiklikult aktsepteeris või kolmanda inimese kaudu. Nii laimamine võib ka toimuda tagajelja, s.t. ilma passiiv-subjekti juuresoleкuta. Samuti ei ole oluline laimamisele, kas laimaja on ise vastava asjaolu algataja või on ta ruulnud seda teistelt inimestelt ja annab edasi nüüd seda.

Laimamine kui häbistava asjaolu avaldamine võib teostuda kõigepäält

sõnas, s.t. suuliselt ja kirjalikult (ka trükis), samuti on mõeldav laimamise avaldumine mümiliselt kui ka kujutuses. Ta võib ka olla sümboolne, kui avalduse vahendina kasutatakse mõnda asjaolu tähendavat märki.

B. Laimamise lõppemine.

Laimamine on lõppenud häbistava asjaolu avaldamisega tingimustes, kus see võib levida.

D. Passüv-subjekt.

Laimamise kui formaal-delikti seisukohalt esineb kehtiva KrS-u järgi passüv-subjektina kollektüvisik kui ka teine füüsiline inimene, s.t. üksikisik. Mis puutub kollek-

tüvisikuse, süs sellena esinevad kehtiva KrS-u § 499-da p. 3-da järgi ainult sõjaväe vahtkond, väesa ja meeskond. Peale nende nimetatute kollektüvisikute ei ole kehtiva KrS-u järgi üksi tüne kollektüvisik käsitatav laimamise passüv-subjektina. Tellest aga ei järeldu, et laimamine kui delikt puuduks süs, kui häbistav asjaolu on omistatud peale nende nimetatude kollektüvisikute mõnele teisele kollektüvisikule. Väiteks teatud organisatsiooni kohta kirjutatakse, et ta koosneb kaabakuist jms.. Sün esinevad laimamise passüv-subjektidena seda kollektüvi moodustavad füüsilised isikesed,

s. t. ühsikisikud, mitte aga kollektiiv kui nüsugune iseendast. Selline kollektiivi kaudu laimamine on mõeldav ainult nüpalju kui avaldatud asjaolu on seotav vastava kollektiivi kui tervikuga, ei ole ta aga seotav sellega, süs puudub ka laimamine tema kaudu.

Peale kehtiva KrS-u § 499-da p. 3-da ettenähtud kollektiivisikute on laimamise passiiv-subjektina käsitatav iga tõine füüsiline isik mene, s. t. ühsikisik. kuna laimamine võib toimuda ka tagaselja, ilma passiiv-subjekti vahetult aktsepteerimata, süs jäneldub sellest et passiiv-subjekt ei pruugi üldse olla suuteline arusaama või mõist-

ma avalduse laimavat tähendust, s. t. ta ei tavitse olla süüdivusvõmeline, kuna auhaavamise juures oli see nõutav, olgugi ka partsiaalselt. Vagu juba nägime oleneb see vagelt immesest, kellele vastav asjaolu omistatakse, kas ta on käsitatav teda häbistavana või mitte.

Peuconnalükmete auühisusest[34] on tüügitud see, et ühele peuconnalükmele häbistava asjaolu avaldamisel on käsitatav passiiv-subjektina tüne selle peuconnalügu, kuid ainult siis, kui

34. Vt. Täiesti eitaval seisukohal asub peuconna au laimamise objektiks tunnustamise suhtes Saarmann. Saarmann/ellatto, kriminaalseadustik. Kommenteeritud väljanne § 498 p. 1. „kuid laimamise objektiks ei või olla peuconna au".

see perekonnaliige sellele omistatakse häbistav asjaolu ei saa ise eineda passiiv-subjektina, näiteks suma puhul jne.

Vaqu õieti sellele selgitavalt märgib H. Kadari, „ sellele ei räägi vastu see et KrS-s on kaudne teotamine expressis verbis ettenähtud ainult auhaavamist käsitlevas §-s 494, mitte aga laimamist käsitlevas §-s 498. Kaudse auhaavamise expressis verbis fikseerimine §-s 494 on seletatav sellega, et auhaavamisele on rehtiva KrS-u kohaselt oluline iseloomus, s.t. auhaavamise vahetu aktsepteerimine haavatava poolt. Kahtlus, mis see nõue võiks tekitada selles, nas KrS tunnustab perekonna au

ühisusel põhjenevat kaudset auhaavamist, on kõrvaldatud kaudse auhaavamise expressis verbis fikseerimisega §-s 494[35]".

E. Teo-subjekt.

Laimamise süüteo-subjektina esineb iga süüdivusvõimeline füüsiline isik, kelle suhtes mõnel erandjuhtumil on nõutav peale süüdivusvõime eriline õiguslik kvalifikatsioon[36].

G. Tahtlus.

Laimamise juures esineb kehtiva KrS-u järgi süüksarvatavuse eeldusena nü otsene kui ka kaudne

35. Vt. H. Kadari, hikuvastased süütesd, lk. 165.

36. Vt. Kriminaalseadustik, kvalifitseeritud laimamine.

tahtlus.

Otsene tahtlus ehk nn. dolus directus[37] – kui süüdlane avaldab häbistava asjaolu teades, et need solvavad teise inimese au. Kaudne tahtlus ehk nn. dolus eventualis – kui süüdlasel pole otsest tahtlust teist inimest solvata, kuid ta saab sõnki au, et avaldatud asjaolud võivad süvata teise inimese au ja sellele vaatamata ta avaldab sõnki need. Tahtlus kui nõugune eeldab üldse et tu-subjekt oleks teadlik, et tema poolt avaldatud asjaolu on oma objektüvselt iseloomult ja tähenduselt teist inimest laimav, s.t. kõlblalt hukkamistetav. Peale selle

37. Vt. kriminaalseadustik §48 lg. 1. (RT 1929-56.)

peab teo-subjekt olema veel teadlik, et ta avaldab häbistava asjaolu selliseis tingimustes, kus see võib levida, s. t. teatavaks saada paljudele. On täiesti ebaoluline, kas teo-subjekt otseselt tahtis oma avaldusega teist inimest häbistada või oli see talle ükstaspuhas, s. t. et eriline laimamise siht, animus injurandi ei ole nõutav, küll on aga nõutav nagu nägime teadvus avaldatud asjaolu laimavast iseloomust ja ka selle levimise võimalusest. Laimamise juures on ebaoluline ka see, millistel motüvidel ta toimus, kas kättemaksuks, pilkamiseks jms. Nagu juba teame ei esine laimamise kui delikti olulise elemendina häbistava asjaolu ebatõe-

lisus, süs ei sõltu süüksarvatavus ka sellest, kas teo-subjekt oli üldse teadlik objektüvselt ebatõelise asjaolu ebatõelisuses või mitte. See öeldu võib omada tähtsust ainult exceptio veritatise juures.

F. Ettevaatamatus.

Ettevaatamatusest tekitatav laimamine ei ole kehtiva KrS-u järgi süüksarvatav ja ühtlasi seega ka mitte karistatav.

H. Katse.

Laimamise katse ei ole karistatav kehtiva KrS-u järgi.

## § 5. Difamatsioon ja laim kitsamas mõttes.

### A. Difamatsioon.

Eristatakse difamatsiooni ja laimu kitsamas mõttes selle järgi, kas käsitatakse deliktina igasugust häbistava asjaolu avaldamist või ainult ebatõelise häbistava asjaolu avaldamist.

Mis puutub difamatsiooni printsüpi, süs on sün kuelatud igasugune teise inimese kohta käiv häbistava asjaolu avaldamine, vaatamata sellele, kas see häbistav asjaolu vastab tõele või mitte. Nü difamatsiooni printsüp annab ini-

mese aule täieliku kaitse, ilma igasuguse erandita. Seega difamatsiooni printsübi juures võetakse ära õiguslik võimalus teise inimese õigeks hindamiseks, sest ei lubata isegi rääkida ka tõelisist ebakõlblaist faktidest, mida tegelikult on kordasaatnud teine inimene. Seadus sunnib sün vaikima ka tõelistest ebakõlblaist faktidest, mis võivad osutuda nü rügile enesele kui ka ühiskonnale kahjulikuks. Seepärast oleks nü rügi enese kui ka ühiskonna huvides tarvilik nende ebakõlblate faktide avalikkusele toomine, mida aga keelab seadus.
Kõigist nendest asjaoludest lähtudes ei saa difamatsiooni printsüpi lugeda ideaalseks ja täielikult

oma puhtal kujul vastuvõetavaks.

B. Laim kitsamas mõttes.

Laimu puhul kitsamas mõttes on kulatud ainult ebatõelise häbistava asjaolu avaldamine teise inimese kohta, mis võib teda alandada kolmanda või kolmandate inimeste ees ja ta hääle nimele halba teha. Seega laim kitsamas mõttes puhtal kujul läbivüduna võtab inimeselt ära õigusliku kaitse ka seal, kus häbistava asjaolu avaldamine ei ole tingitud ei rügi ega ühiskonna huvides, vaid muudel motüvidel, kas pilkamiseks, kättemaksmiseks jms. Näiteks era- või perekonnaellu puutuvad asjad, milliste avasta-

mine rügi ega ühiskonna seisukohalt ei ole vähemalgi määral tarvilik. Tuleb ka ette juhte, kus rüklikkude huvide seisukohalt võib osutuda tarvilikuks, et nendest era- või perekonnaellu puutuvaist asjadest teatavate isikute suhtes vaikitakse. Näiteks välisrügi rügipea era- või perekonnaellu puutuvaist asjadest, milliste avastamine võib enesega kaasatuua rügi huvides ebasoovitavaid tagajärgi, kas diplomaatias jms. Nendel kaalutlustel on kaasaja seadusandlustes peaaegu täielikult rakendamist leidnud segasüsteem, nü et difamatsiooni kõval esineb laim kitsamas mõttes teatavas ulatuses ja laimu kõrval kitsamas

mõttes diffamatsioon.

Kuna kehtiva KrS-s § 498-da järgi laimamisele kui formaal-delikti-le ei ole olulise, kas häbistav asjaolu oli tõelisselt leidnud aset või mitte. Kehtiva KrS-s § 498-da kohaselt on käsitatav laimamise-na igasugune häbistava asjaolu avaldamine teise inimese kohta, vaatamata sellele, kas häbistav aval-dus vastab tõsioludele või mitte. Seega on kehtivas KrS-s (§ 498) omaks võetud diffamatsiooni print-siip oma puhtal kujul. Sün on aga sellekõwal lubatud veel teata-vatel eeldustel ja ulatuses § 503-da järgi nü objektiwselt kui ka subjek-tiwselt avaldatud häbistava asjaolu

tõelisuse tõestamine (exceptio veritatis). See aga ei hävita difamatsiooni printsüpi kehtivast krS-st, sest nagu § 503-da sõnastusest järgneb, ei kõrvalda avaldatud häbistava asjaolu tõelikkuse tõestamine laimamist kui delikti ega ka selle süüksarvatavust, vaid see esineb ainult protsessuaalselt erilise karistatavust kõrvaldava tingimusena.

Mis puutub avaldatud häbistava asjaolu tõelikkuse tõestamise kohustusse, s. t. onus probandisse, süs see lasub kehtiva krS-u järgi süüdistataval. Õigemini see on kaebealuse õigus mitte kohustus, sest kaebealune võib seda teha ja ka mitte teha.

## § 6. Exceptio veritatis.

Vaatamata laimamise süüksarvatavusele võib kaebealune teatavil eeldustel vabaneda karistusest ja nimelt siis, kui ta teab tõeks, et tema poolt avaldatud häbistav asjaolu vastab tõele. Kehtiva KrS-u kohaselt ei kõvalda aga exceptio veritatis laimamist kui süütegu, ega ka selle süüksarvatavust, vaid ta erineb ainult teatavatel eeldustel ja teatavais piiridis karistatavust kõvaldava alusena.

Nii süüdlane võib vabaneda karistusest:

a) juhtumil, kui ta teab tõeks,

et tema poolt avaldatud asjaolu on objektüvselt tõeline[38];

b). juhtumil, kui ta teeb tõeks, et temal oli küllaldane põhjus lugeda avaldatud asjaolu tõeliseks ja et ta selle avaldas

1). rügi või ühiskonna kasu pärast,

2). oma kohuse täitmise huvides või

3). iseenda või oma perekonna au kaitseks[39].

Seega on avaldatud asjaolu subjektüvse tõelisuse tõestamise juures nõutav, et süüdlasel oleks olnud just küllaldane alus asjaolu tõeliseks pidamiseks. Kas antud alus

38. Vt. Kriminaalseadustik § 503 p. 1. (RT 1929-56.)

39. Vt. Kriminaalseadustik § 503 p. 2. (RT 1929-56.)

on loetav küllaldaseks avaldatud asjaolu tõeliseks pidamiseks või mitte, seda otsustab igal esineval juhtumil sisuliselt kohus. Selle kõrval on aga veel nõutav, et süüdlane oleks oma poolt tõeliseks peetud asjaolu avaldanud teatud eesmärgiga ja nimelt:

1). kas rügi või ühiskonna kasu pärast,

2). oma kohuse täitmise huvides või

3). iseenda või oma perekonna au kaitseks.

On aga süüdlane avaldanud selle asjaolu ilma nimetatud eesmärgita, süs ei vabasta selle asjaolu tõeliseks pidamine teda karistatavusest, olgugi et tal oli ehk

küllaldane alus selle tõeliseks pidamiseks. Väiteks, et ta oli selle kuulnud usaldusväärse isiku käest.

Evandina on süüdlasel selline avaldatud häbistava asjaolu tõelisuse tõestamine keelatud kehtiva KrS-us § 504-das ülesloendatud juhtumeil. Seega ei ole süüdlasel lubatud üldse avaldatud asjaolu tõelisuse tõestamine järgmistel juhtumitel:

a). kui avaldatud laimav asjaolu käib välisriigi riigipea, saadiku, volitatud asjaajaja või mõne muu diplomaatilise agendi kohta[40];

b). kui avaldatud laimav asjaolu puutub laimatava isiku

40. Vt. Kriminaalseadustik § 504 p. 1. (RT 1929-56.)

era- või perekonnaellu, kusjuures asjaolu avaldati:

1). levitatud või avalikult väljapandud trükitootes, kirjas või kujutises või

2). avalikus kõnes.[41]

Mis puutub punkt b-sse süs sün on mõeldud passüv-subjekti eraelu sfääri, s. t. puhtisiklikku või perekondlikku elu, mis ei ole seoses ei tema vahekordadega ega ka kohustega väljaspool seda ja samuti ei puutu üldse tema kutsesse ega ka teenistuskohustustesse.

Perekonda mõeldakse ka sün eespool käsitletud kujul.[42]

41. Vt. Kriminaalseadustik § 504 p.2. (RT 1929-56.)

42 Vt. eespool lk. 35 j.

Eraelu sfääri ei kuulu ametliku ja era-ametliku süütistuse korras jälitatavad deliktid, vaid ainult erasüütistuse korras jälitatavad deliktid[43]. Saarmann/Matto aga asub seisukohal, et süüteod üldse ei kuulu eraelu sfääri[44].

43. Vt. H. Kadari, Sikuvastased süüteod lk. 168.

„Eraelu sfääri ei kuulu avaliku süüdistuse korras jälitatavad süüteod, küll aga erasüüdistuse korras jälitatavad, nüvõrra kui sellise süüteo passüv-subjektiks on laimatav perekonnalüge".

44. Vt. Saarmann/Matto, Kriminaalseadustik. Kommenteeritud väljaanne § 504.

## § 7. Auhaavamise erinevus laimamisest.

Vagu teada erinevad auhaavamine ja laimamine teotamise alaliikidena, kuid pin nende kahe teotamise alaliigi vahel ei ole küllaldaselt selge ega vaieldamatu ja seda tuleb selgitada.

Auhaavamise kui häbistava avalduse sisuks on hinnang või arvamus teise inimese üle või ka häbistav asjaolu, kuna laimamise sisuks on ainult häbistav asjaolu, fakt kui ajas ja ruumis antud konkreetne sündmustik, mis seotakse teise inimesega. Auhaavamisele kui deliktile on mõistetiselt olulise vahetu kontakt tegija ja passiiv-subjekti vahel

s.t. et auhaavamine toimub ainult süs, kui passüv-subjekt isiklikult aktsepteerib häbistava avalduse, mitte aga kolmanda või kolmandate inimeste kaudu; laimamisele ei ole see aga mõistelisel oluline, vaid laimamine võib ka toimuda tagaselja, s.t. kahjusaaja äraolekul[45]. Auhaavamisele on täiesti ebaoluline mõistelisel, kas häbistava avalduse avaldamine toimub selliseis tingimusis, kus ta võib teatavaks saada paljudele või mitte; laimamisele on see küll aga mõistelisel oluline, et häbistava asjaolu avaldamine leiaks aset selliseis tingimustes,

45. Vt. Kriminaalseadustik § 498. (RT 1929–56.)

„... olgugi laimatava äraolekul".

kus ta sisu võiks teatavaks saada paljudele, s.t. levida. Ei ole aga nõutav, et avaldusega pöördutaks otsselt kolmanda või kolmandate isikute poole, küllalt on sellest, kui avaldus tehakse nende juuresolekul ja tajumisel. Arstsepteerib kahjusaaja isiklikult häbistava asjaolu ilma kolmanda või kolmandate isikute juuresviibimata, kus puudub võimalus selle levimiseks, süs ei ole tegemist laimamisega vaid auhaavamisega, sest laimamisele kui delikti'le on mõistetlselt oluline häbistava asjaolu levimise võimalus, kuna sün puuduvad eeldused täielikult selleks. Ellis puutub kehtivasse KrS-u, süs on see küsimus sün lahtine, kas

on seljuhul tegemist auhaavamisega või laimamisega. Auhaavamise passüv-subjektina on käsitatav iga teine füüsiline inimene, kes on süüdivusvõimeline, olgugi ka partsiaalselt süüdivusvõimeline; laimamise passüv-subjektina on mõeldav aga iga füüsiline inimene, vaatamata sellele, kas ta on süüdivusvõimeline või mitte, see kõik järeldub sellest, et laimamine võib toimuda tagaselja, ilma passüv-subjekti vahetult aktsepturimata.

Rügikohtu kriminaalosakonna seletuse kohaselt erineb auhaavamine laimamisest sellega, et auhaavamise moodustab häbistav avaldus, laimamise aga häbistava asjaolu

avaldamine. Toodud mõistetest on kahtlemata kitsam asjaolu avaldamine, mispärast vümase äramääramine püritab ka laimamist auhaavamisest[46].

## § 8. Rügikohtu kriminaalosakonna asjaolu avalduse mõiste määrang.

Rügikohtu kriminaalosakond annab lüga kitsa ja püratud ulatuse as-

46. Ut. RkhK toim. nr. 542-1936.

„... et auhaavamise moodustab häbistav avaldus, laimamise aga häbistava asjaolu avaldamine. Kahtlemata on kitsam toodud mõistetest asjaolu avaldamine, mispärast vümase äramääramine ühlargselt ka püritab laimamist auhaavamisest".

jaolu avalduse oma seletuses – mis vahe on auhaavamise ja laimamise vahel? Ta leiab et see peab endas sisaldama peale vastava sündmustiku kirjelduse ka selle aega ja kohta. Need mõlemad antud elemendid nüüd aeg sui ka koht kuuluvad Rüügikohtu kriminaalosakonna arvates lahutamatult asjaolu mõistesse, ilma milleta vastav avalduse ei lase end oma ebamääraisuse tõttu viia konkreetse sündmustiku mõiste alla ja seega ei moodusta ka asjaolu avaldamist.

„Asjaolu all tuleb mõista mingisugust konkreetset sündmustiku, milles laimatu eineb subjektina või objektina, aintud vastava te-

gevuse kirjeldus, tegevuse aeg ning koht (olgugi umbkaudselt)".[47]

See on täiesti õige, et aeg ja koht on käsitatavad fakti mõisteliste elementidena, kuid sellest kõigest aga ei järeldu veel nagu seda arvab Rügikohtu kriminaalosakond, et avaldus ainult süs konkreetset sündmustiku tähendab, kui temas mainitakse ka konkreetset aega ja kohta (olgugi umbkaudselt). Nagu laimamist käsitava paragrahvi[48] sõnastusest nähtub, ei anna KrS mingisugust alust avalduse sisu püramiseks konkreetse aja ja koha esiletoomisega, vaid nõuab ainult häbistava asjaolu avaldamist,

47 Vt. Rkhk toim. nr. 542-1936.

48. Vt. kriminaalseadustik § 498 (RT 1929-56.)

kui laimu tekitajat.

Ühtlasi arvab Rügikohtu kriminaalosakond, et ainult konkreetse aja ja koha mainimine võimaldab laimamisele kui deliktile iseloomustavat protsessuaalset toimingut, nn. tõelikkuse tõestamist (exceptio veritatis).

„Toodud tunnused on hädavajalikud mitte ainult sellepärast, et nad kuuluvad asjaolu mõistesse, vaid alles nende tunnuste olemasolu võimaldab laimamisele iseloomustavat protsessuaalset toimingut – tõelikkuse tõestamist (exceptio veritatis)"[49].

Tegelikult aga ilmneb, et kui avalduses, mille sisuks on konkreetne sündmustik, ei nimetada üldse sünd-

49. Vt. Rkhk toim. nr. 542-1936.

mustiku aega ega kohta, süs pole see ka mingisuguseks takistuseks protsessuaalselt asjaolu tõelikkuse tõestamisele. See kõik järeldub sellest, et avaldatud häbistava asjaolu tõelikkuse tõestamise kohustus protsessuaalselt lasub kehtiva krS-u § 503-da järgi süüdistataval, s.t. kaebealusel. Õigemini see on tema õigus, mida ta peab kasutama, kui ta tahab vabaneda vastutusest. Seega avaldatud laimava asjaolu tõelikkuse tõestamine oleneb kehtiva krS-u järgi täielikult süüdistatavast, kas ta seda teeb ja kuidas ta seda teeb. Kuna avaldatud laimava asjaolu tõelikkuse tõestamise juures võib küll ehk mõnikord tarvilikuks osutuda selle selgitamine, et millal ja kus kohas

just sündmustik tegelikult aset leidis. Nii võib avaldatud laimava asjaolu tõelikkuse tõestamise juures esineda konkreetse aja ja koha näitamine vahendina, kuid mitte alati tavalikku vahendina.

Lõpuks võib konkreetõttes öelda, nagu kõigest eeltoodust nähtub, et aja ja koha ütlemine asjaolu mõistega ei ole ilmtingimata tavalik, vaid ilma neudeta tähendab ka avalduse konkreetset sündmustikku ja samuti on võimalik ilma aja ja koha mainimiseta protsessuaalselt tõestada avaldatud laimava asjaolu tõelikkust. Mõlema elemendi ilmtingimata tavalik ütlemine asjaolu mõistega ja ka tõelikkuse tõestamisega asetab asjaolu avaldamise lüga kitsastesse

vaamidesse ja seega võimaldab väga
väheseid avaldusi vüa konkretse sündmustiku mõiste alla, mis sõs moodustavad juba täielikult asjaolu avaldamise ja on seega laimamise kui delikti tunnuseks. Kuna suurem osa avaldusi jäävad seega välja konkretse sündmustiku mõiste alt ja ei moodusta ka sõs isendast asjaolu avaldamist, ega ole ka laimamise kui delikti tunnuseks, vaid just auhaavamise kui delikti tunnuseks Rügikohtu kriminaalosakonna arvates.

## § 9. Auhaavamise ja laimamise tüüpe.

Kehtiv KrS- tunneb kahte tüüpi auhaavamist kui ka laimamist ja nimelt:

1) lihtauhaavamist ja lihtlaimamist,

2) kvalifitseeritud auhaavamist ja laimamist.

### A. Lihtauhaavamine ja lihtlaimamine.

Auhaavamise ja laimamise põhitüübina eristab kehtiv KrS-s lihtauhaavamine[50] ja lihtlaimamine[51]. Lihtauhaavamise puhul on kehtiv KrS-s kõrgema karistusena ettenähtud arest mitte üle kuue kuu

50 Vt. Kriminaalseadustik § 494. (RT 1929-56.)

51. Vt. Kriminaalseadustik § 498. (RT 1929-56.)

või rahatrahv mitte üle vüesaja krooni; kuna lihtlaimamise puhul on selleks kõrgemaks karistuseks vangimaja mitte üle kuue kuu. Seega on teotamise alalükidest raskemini karistatav kehtivas KrS-s laimamine.

Süüteo ja selle elemendite ning süüksarvatavuse ja mem kohta lihtauhaavamise ja lihtlaimamise puhul vaata eespool.

B. Kvalifitseeritud auhaavamine.

Mis puutub kvalifitseeritud auhaavamisse, süs kehtiv KrS kvalifitseerib auhaavamist:

a). passüv-subjekti,

b). teovüsi ja

c). eesmärgi alusel.

a). Passüv-subjekti alusel on kvalifitseeritud:

1). oma ema[52], seadusliku isa[53] või mõne muu üleneva sugulase[54] auhaavamine (§ 495 lg. 1 p. 1). Seega on sün teosubjektina käsitatavad ainult need süüdivusvõimelised inimesed, kes passüv-subjektiga on nimetatud sugulusvahekorras.

2). Rügi või omavalitsuse teenija[55]

---

52, 53 Vt. ema ja seadusliku isa all mõistetakse lihalikku ema ja isa.

54. Ülenevate sugulaste all mõistetakse vanu vanemaid, kes vastavad § 421 p. 1-s ettenähtud suhetele, seega ei kuulu siia ülenev sugulus, mis tingitud lapsendamisest.

55. Vt. Rügi või omavalitsuse teenijaks on kehtiva KrS-u § 598-da lg. 4-da kohaselt inimene,

auhaavamine, kas tunistuskohuste täitmise ajal või nende pärast (§ 495 lg. 2).

kes kannab kohuseid või täidab ajutist ülesannet rügi või omavalitsuse tunistuse alal. Kehtiva krS-u järgi ei ühtu aga rügi või omavalitsuse tunija mõiste rügitunija mõistega Rügitunistuse seaduse järgi, mis nähtub RT 149-1924 nr. 97, vaid on vümasest laiem. Et lähemalt määratella kehtiva krS-u järgi rügi või omavalitsuse tunija mõistet, tuleb arvestada asjaolu, et 37-das peatükis on ettenähtud kaks lüki tunistusalaseid süütegusid:

1). süütesd, mille sisuks on avalikõiguslikku võimu teostamise õiguse või kohustuse rikked.

2). Süütesd, mis on oma iseloomult üldsüütesd, kuid nende eritunnuseks on teo-subjekt.

Arvestades kõike seda, esinevad kehtiva krS-u järgi rügi või omavalitsuse tunijatena:

## Teo-subjektina on sün käsitatav iga süüdivusvõimeline füüsiline inimene.

1). Kõik need inimesed, kes omavad säädusjärgselt õigust suurema või vähema määra tootada rügivõimu.

2). Kõik need inimesed, kes on rügi või omavalitsusega astunud avalikõiguslikku või eraõiguslikku tunnistusvahekorda ja kes ei inime rügivõimu-organitena nagu tehnilised ametnikud, tunnijad ja töölised. Erandu nimetatude hulka tuleks ka awata veel neid inimesi, kes on võtnud vabatahtlikult, ruid mitte seadusvastaselt enese peale mõne rügi või omavalitsuse ülesande täitmise, kui ka neid selle peale on sunduslikult pandud nõnd rügi või omavalitsuse ülesande täitmine, mis muidu kuulub täitmisele, kas rügivõimu-organite või tehniliste ametnikkude poolt. Kõik need nimetatud

3). Sõjavõe vahtkonna tunnimehe[56] auhaavamine (§ 495 lg. 1 p. 3). Sõjavõe vahtkonna tunnimehe auhaavamise teo-subjektina on käsitatav iga süüdivusvõimeline füüsiline isik.

4). Laevajuhi[57] auhaavamine (§ 495 lg. 2). Laevajuhi auhaavamise teo-subjektina on käsitatavad, kas laevatemnja[58] või reisija laeval, kelle suhtes on nõutav süüdivusvõime.

5). Välisriigi riigipea või saadiku või volitatud esindaja auhaavamine[59].

---

inimesed kuuluvad kehtiva KrS-u järgi riigi või omavalitsuse teenijate hulka.

56. Vt. Garnisoni määrustik. RT 18-1929.

57. Vt. Meremeeste seadus. RT 28 - 1928 ja RT 94-1934.

58. Vt. Meremeeste seadus. RT 1928-28 ja RT 1934-94.

59. Vt. kriminaalseadustik § 108 lg. 1. RT 1929-56.

Välisrügi rügipea või saadiku või volitatud asjaajaja auhaavamise teo-subjektina on käsitatav iga süüdivusvõimeline füüsiline isik.

aa). Kehtiva KrS-u § 494-da lg. 1 p. 3-da järgi esineb kvalifitseeritud auhaavamisena ka sõjaväe vahtkonna[60], väeosa[61] ja meeskonna[62] kui kollektüvisikute haavamine. Auhaavamise passüvsubjektina esineb kehtivas KrS-s kollektüvisik ainult nimetatud ulatuses. Teo-subjektina on käsitatav sün iga süüdivusvõimeline füüsiline isik.

Tahtluse suhtes on igal nimetatud juhtumil nõutav sün, et teo-subjekt oleks olnud kõiges selles teadlik, et see kelle au ta haavas on eespool loendatuid

60, 61 ja 62 Vt. Garnisoni määrustik RT 1929-18

isikuid.

Süüteo ja teiste elemendite kohta vaata eespool. Karistusena nähakse kõigil neil kvalifitseeritud auhaavamise juhtudel ette vangimaja mitte üle kuue kuu.

6. Teovüsi alusel on kvalifitseeritud avalik auhaavamine.

Nagu auhaavamist käsitava paragrahvi (§494) sõnastusest nähtub, on kehtiva KrS-u järgi auhaavamisele kui deliktile mõisteliselt täiesti ebaoluline häbistava avalduse teatavakssaamine või selle teatavakssaamise võimalus paljudele. Küll aga esineb see §496-da järgi auhaavamise juures kvalifitseeriva asjaoluna ja nimelt seevõrra kui auhaavamine on toimunud levitatud[63] või avalikult väljapandud[64]

trükitootes[65], kirjas või kujutises.

63. Levitamine võib isendast toimuda väga mitmeti, kusjuures trükitoote, kirja või kujutise levinemise mooduseks võibi olla, kas nende müügile laskmine hulgaliselt või käest kätte toimendamine või paljudele väljajaotamine jms.

64. Trükitoote, kirja või kujutise avalikult väljapanek võib toimuda väga mitmeruguselt, näiteks — kas kuulutustulbale kleebituna, vaateaknale asetatuna või nüõelda nõnda väljapandud, et iga mõõdamineja seda võiks näha ja lugeda.

65. Kehtivas KrS-s trükitoodete ja avalikkude ettekannete valvemääruste rikkumise peatükis esinevas § 292-es ettenähtud süütegu on teatavas seoses ka avaliku auhaavamisega ja nimelt seevõrra kui auhaavamine on sooritatud käibelesaadetud trükitoote läbi.

Passiv-subjektina esineb avaliku auhaavamise juures iga süüdivusvõimeline füüsiline isik, kuid sün tuleb ka arvestada partsiaalselt süüdivusvõimelise isikuga.

Nü on sün nõutav, et ettevaatamatusest oleks käibele saadetud süüteo, näiteks auhaavamise tunnuseid sisaldav trükitoode. Seega esineb süu süüksarvatavuse uldusena ettevaatamatus. H. Kadari arvates on süu ettevaatamatuse suhtes mõeldavad kaks varianti:

1). „Süüteo subjekt on teadlik selles, et töö sisaldab auhaavamist, trükitoote käibelesaatmine kui nüsugune toimub ettevaatamatusest;

2). trükitoode saadetakse käibele teadlikult, ettevaatamatus esineb aga trükitootes sisalduva auhaavamise suhtes".

Mis puutub teo-subjekti, süs sellena on avaliku auhaavamise juures käsitatav kirjutise ja kujutise puhul iga süüdivusvõimeline füüsiline isik, kuna mitteperioodilise trükitoote puhul on teo-subjektina käsitatav KrS-u § 292-e järgi autor, väljaandja, trükiasutise juhataja või raamatukaupleja, perioodilise trükitoote suhtes aga vastutav toimetaja. Edasi määrab mitteperioodilise trükitoote suhtes sama paragrahvi teine lõige mainitud teo-subjektide vastutusele võtmise järjekorra[66].

Tahtluse suhtes on kvalifitseeritud avaliku auhaavamise juures nõutav, et teo-subjekt oleks teadlik olnud

66. Ut Kriminaalseadustik § 292 lg. 2. (RT 1929-56.)

kirjutise või kujutise auhaavavad tähendused. Selle kõrval erineb veel nõue, et kirjutise või kujutise levitamine või avalikult väljapanek oleks toimunud, kas otseselt teo-subjekti enese poolt, tema teadmisel või tema poolt otseselt väljendatud või eeldaval nõusolekul.

Düüteo ja teiste elementide kohta vaata eespool[67].

Karistusena erineb kvalifitseeritud avaliku auhaavamise puhul kehtiva KrS-u § 496-da järgi vangimaja mitte üle kuue kuu.

6. Eelmärgi alusel on kvali-

67. Ut. supra lk. 55jj.

fitseeritud:

1). Vabarügi Presidendi kandidaadi isiklik auhaavamine, kusjuures eesmärgina esineb valijate usalduse hävitamine ülesseatud kandidaadi vastu. Sün on aga nõutav, et see haavamine toimuks ajavahemikus kandidaadi ülesseadmisest kuni valimiste lõpuni (§98').

Teo-subjektina on Vabarügi Presidendi kandidaadi isikliku auhaavamise juures käsitatav iga süüdivusvõimeline füüsiline isik.

Tahtluse suhtes on nõutav sün, et teo-subjekt oleks teadlik olnud selles, et haavatav on mainituid isikuid. Peale selle esineb veel nõue, et haavamine oleks toimu-

nud teatud usmärgiga, millisest on hävitada valijate usaldust valimisest ülesseatud kandidaadi isiku vastu.
Süüdlase ja teiste elementide kohta vaata ülespool[68].

Karistusena Vabariigi Presidendi isiklikku auhaavamise juures on ettenähtud vangimaja mitte ülle kahe aasta.

2). Rüglvolikogu, omavalitsuse, vähemusrahvuse kultuuromavalitsuse või kultsentsinduskoja kandidaadi isiklik auhaavamine, kusjuures usmärgina enneb valijate usalduse hävitamine valimisest ülesseatud kandidaadi isiku vastu. Sün on

68. Vt. supra lk. 55 jj.

sega nõutav, et see haavamine toimuks ajavahemikus kandidaatide esidamisriijade või nimeriijade esitamise momendist kuni valimiste lõpuni (§ 99).

Teo-subjektina on nendel juhtudel käsitatav iga süüdivusvõimeline füüsiline isik.

Tahtluse suhtes on nendel juhtudel nõutav, et teo-subjekt oleks teadlik olnud sellest, et haavatav on mainitud isikuid. Selle kõrval eeldab veel nõue, et haavamine oleks toimunud teatud eesmärgiga, milleks on hävitada valijate usaldust valimiseks üleisteatud kandidaadi isiku või selle organisatsiooni vastu, kelle nime

all kandidaat esitatud.
Süüteo ja teiste elemendite kohta vaata eespool[69].

Karistusena nendel juhtudel on ettenähtud vangimaja mitte üle ühe aasta.

C. Laimamine on kehtivas krS-s kvalifitseeritud:

1). passiiv-subjekti,
2). teovüsi ja
3). eesmärgi alusel.

1. Passiiv-subjekti alusel on kvalifitseeritud:

a). oma ema[70], seadusliku ńa[71]

69. Vt. supra lk. 55 jj.

70, 71. Vt. supra, nota 52.

või mõne muu üleneva sugulase[72] laimamine (§ 499 lg. 1 p. 1). Teo-subjektina on käsitatavad sün ainult need süüdivusvõimelised inimesed, kes passüv-subjektiga on nimetatud sugulusvahekorras.

b). Rügi või omavalitsuse tunija[73] laimamine, kas tunistuskohuste täitmise ajal või nende pärast (§ 499 lg. 2. p. 2). Teo-subjektina rügi või omavalitsuse tunija laimamise suhtes on käsitatav iga süüdivusvõimeline füüsiline isik.

c). Sõjaväe vahtkonna tunnimehe[74] laimamine (§ 499 lg. 1. p. 3).

72. Vt. supra, nota 54.

73. Vt. supra, nota 55.

74. Vt. Garnisoni määrustik. RT 1929-18.

Õõjavõe vahtkonna tunnismehe auhaavamise teo-subjektina on käsitatav iga süüdivusvõimeline füüsiline isik.

d) Laevajuhi[75] laimamine (§ 499 lg. 2). Laevajuhi laimamise teo-subjektina on käsitatavad, kas laevaomanik[76] või isik laeval, kelle suhtes on nõutav süüdivusvõime.

f) Välisriigi riigipea, saadiku või volitatud esindaja laimamine (§ 108 lg. 2). Teo-subjektina välisriigi riigipea, saadiku või volitatud esindaja laimamise puhul on käsitatav iga süüdivusvõimeline füüsiline isik.

75. Vt. Ühenduste seadus RT 1928-28 ja RT 1934-94.

76. Vt. Ühenduste seadus RT 1928-28 ja RT 1934-94.

e). kehtiva krS-u § 499-da lg 1 p. 3-da järgi esineb kvalifitseeritud laimamisena ka sõjaväe vahtkonna, väeosa ja meeskonna kui kollektüvisikute laimamine. Kollektüvisik kui selline esineb laimamise passüv-subjektina kehtivas krS-s ainult nimetatud ulatuses. Kõigi nende nimetatude kollektüvisikute laimamise teo-subjektina on käsitatav iga süüdivusvõimeline füüsiline isik.

Tahtluse suhtes on sün igal eespool mainitud juhtumil nõutav, et teo-subjekt oleks teadlik olnud selles, et see keda ta laimas on loendatuid isikuid.

Süüteo ja teiste elemendite kohta vaata eespool.[77]

77. Vt. supra lk. 79 jj.

karistusena nähakse ette kõigile neile kvalifitseeritud laimamise juhtudel kehtivas KrS-s vangimaja mitte üle ühe aasta.

2. Teovõisi alusel on kvalifitseeritud avalik laimamine.

Avalik laimamine toimub kehtiva KrS-u § 500 järgi, kas levitatud[78] või avalikult väljapandud[79] tõõkitoodet,[80] kirjas või kujutises.

Passiiv-subjektiina eineb avaliku laimamise juures iga füüsiline isik.

Avaliku laimamise teo-subjektiina on näitatav kirjutise ja kujutise puhul iga süüdivusvõimeline füüsi-

78. Vt. supra, nota 63.

79. Vt. supra, nota 64.

80. Vt. supra, nota 65.

line isik, kuna mitteperioodilise trükitoote puhul on teo-subjektina käsitatav KrS-u § 292-se järgi autor, väljaandja, trükiasutise juhataja või raamatukaupleja, perioodilise trükitoote suhtes aga vastutav toimetaja. Edasi määrab mitteperioodilise trükitoote suhtes sama paragrahvi teine lõige mainitud teo-subjektide vastutusele võtmise järjekorra[81].

Tahtluse[82], süüteo ja teiste puuduvate elemendite kohta vaata eespool[83].

Karistusena avaliku laimamise

81. Vt. Kriminaalseadustik § 292 lg. 2. RT 1929-56.

82. Vt. supra lk. 130 j.

83. Vt. supra lk. 79 jj.

puhul on kehtivas KrS-s ettenähtud vangimaja mitte üle ühe aasta.

3. Eesmärgi alusel on kvalifitseeritud:

a) Vabariigi Presidendi kandidaadi laimamine (§ 98'), samadel tingimustel ja alustel kui tähendatud kandidaadi mõrlik auhaavamine[84].

Teo-subjekti[85], tahtluse[86], süüteo ja leiste puudumata elemendite kohta vaata ülespool[87].

b) Rügivolikogu, omavalitsuse, vähemusrahvuse kultuuromavalitsuse või

84. Vt. supra lk. 131 j.

85. Vt. supra lk. 93.

86. Vt. supra lk. 132 j.

87. Vt. supra lk. 79 jj.

kutseõpingukoja kandidaadi laimamine (§ 99), samadel tingimustel ja eeldustel kui tähendatud kandidaadide ärilise haavamine[88].

Teo-subjekti[89], tahtluse[90], süüteo ja teiste puuduvate elemendite kohta vaata eespool[91].

## § 10. Provokatsioon ja ettevõtmine.

Kehtiva KrS-i § 502-le järgi võib kohus süüdlast lihtahaavamises (§ 494) või lihtlaimamises (§ 498)

88. Vt. supra lk. 133 j.

89. Vt. supra lk. 93.

90. Vt. supra lk. 134 j. ja 93 jj.

91. Vt. supra lk. 79 jj.

vabastada karistusest:

1) juhtumil, kui teotamise kutsub esile passiiv-subjekt ise ühevääruline või raskema vägivallaga isiku kallal või ühevääruline või raskema teotamisega (provokatsioon);

2) juhtumil, kui passiiv-subjekt tasub ise süüdlasele ühevääruline või raskema vägivallaga isiku kallal või ühevääruline või raskema teotamisega (retorsioon).

Nii provokatsioon (§ 502 p. 1) kui ka retorsioon (§ 502 p. 2) erinevad eriliste karistatavust kõrvaldavate alustena, kuid nende arvestamine on aga kohtule täielikult fakultatiivne. Kohus võib neid arvestada ja jätta süüdlasele

karistus määramata, kuid ta võib neid ka mitte arvestada ja süüdlasele karistuse määrata vastava teo eest. Kui provokatsiooni ja retorsiooni käsitlevas § 502 on öeldud „ühevääruline" või „raskemaga", siis raskema all tuleb mõista ikka sama lüüri tegu, mitte aga raskemat tegu üldse. Väiteks ei ole tegemist provokatsiooni ega karetorsiooniga kui kiigi varastab teisel hobuse ära selle eest, et teine haavas ta au, sest sün on tegemist sooturs iseenguste süütegudega, nü auhaavamisega kui ka vargusega, millised teod ei ole enam sama lüüri, vaid juba teine teist lüüri.

Allis punktis kvalifitseeritud teotamise juhtudest", s.o. kvalifitseeritud auhaa-

vamisse ja kvalifitseeritud laimamisse, sõs nendel juhtudel ei ole provokatsioon ega ka retorsioon kehtiva KrS-u järgi rakendatavad karistust kõrvaldavate alustena õldse.

## § 11. Teotamise lisakaristus.

Kehtiva KrS-u § 505-da järgi on teotamise lisakaristusena ettenähtud süüdimõistmise korral süüdimõistetava kohtuotsuse väljakuulutamine avalikult ajalehes. Selline kohtuotsuse väljakuulutamine avalikult ajalehes sünnib vaid ainult kahjustaaja palvel, milline palve peab olema kohtule

18. Vt. kriminaalseadustiku §§ 495, 496, 499, 500, 108, 98[1] ja 99.

esitatud enne kui kohus asub asja otsustamisele, kui aga sellest esitamise tingimusest ei ole kinnipeetud, sõs vastav palve loetakse tühiseks. Selle lisakaitstuse kohaldamine oleneb täielikult aga kohtu suvast, s.t. et kohus võib seda palvet, mis temale on esitatud rahuldada kui ka rahuldamata jätta vastavalt oma kaalutlustele. Seiab kahjusaaja palve rahuldamist kohtu poolt, sõs tuleb se ära märkida kohtu resolutsioonis, kuna rahuldamata jätmise puhul peab se ajaolu väljendamist leidma ilmtingimata kohtuotsuse motiivideo. Vastav otsus kuulutatakse välja kehtiva KrS-u § 22. p. 2-se kohaselt

Rügi Teatajas ja kohtu resulutsioonis täpselt väljendatud eraajalehes kohtu määruse järgi süüdlase kulul.

## § 12. Valesüüdistuse (valekaebuse) erinevus laimamisest.

Sün tuleb selgitada küsimus, millepoolest erineb valesüüdistus kui delikt laimamisest.

Mis puutub valesüüdistusse, süs sellele kui deliktile on kehtiva KrS-u § 139-da järgi täiesti oluline, et avaldus milles süüdistatakse teadvalt valesti teist inimest süüteo või distsiplinaarsüüteo kordasaatmises esitatakse ühes süüdistusandmete

ettetoomisega vastavale võimule või asutisele, kellest oleneb kriminaaljälitamise algatamine või distsiplinaarvastutusele võtmine ja soovitakse selle alusel teise inimese kui süüteo või distsiplinaarüleastumise kordasaatmise eest karistamist. Laimamisega on tegemist süs, kui sellised avaldused esitatakse nendele võimudele, kelledele allumusreeglite kohaselt selle asja arutamine ei allu. Seega oluliseks vaheks valesüüdistuse ja laimamise vahel on see, et valesüüdistuse puhul esitatakse vastav avaldus, mis sisaldab endas valet kompetentsele võimule või asutisele, kuna laimamise puhul

mittekompetentsele võimule või asutisele. Valesüüdistusele kui deliktile on veel oluline, et avaldus mis esitatakse vastavale võimule või asutisele oleks objektiivselt tõele mittevastav ja et selle esitaja oleks teadlik vastava delikti ebatõelisuses. Seega süüteo ebatõelisus on valesüüdistuse olulisi elemente. Eksitus süüteo ebatõelisuses, s. t. ekslikult vastava süüteo tõeliseks pidamine kõrvaldab valesüüdistuse süüksarvatavuse.

Valesüüdistuse puhul nähakse ette kehtivas KrS-s kõrgema karistusena vangimaja mitte üle ühe aasta, kui aga see valesüüdistus tõsteti teadvalt raskes kuriteos, süs vangimaja mitte üle kuue aasta.